

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΒΓΑΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἀρ. 10.—Γιὰ τὸ ἔξωτε-
ρικό φρ. χρ. 10

20 λεφτὰ τὸ φύλλο λεφτὰ 20

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ: Στὰ κισκόκια τῆς Πλατείας Συν-
τάγματος, Ὁμόνοιας, Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν,
Σταθμοῦ Τροχιοδρόμου (Ὁφθαλμιατρεῖο), Σταθμοῦ
ὑπόγειου Σιδηροδρόμου (Ὁμόνοια), στὸ καπνοπω-
λεῖο Μανωλακάκη (Πλατεία Στουρνάρα, Ἐξάρχεια)
στὰ βιβλιοπωλεῖα «Ἐστίας» Γ. Κολάρου καὶ Σα-
κέτου (δόξος Σταδίου, ἀντικρὺ στὴ Βουλὴ).

Ἡ συντρομὴ πλερώνεται μπροστὰ κ' εἶναι ἐνός
χρόνου πάντα.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Κ Α Ι

ΠΡΑΜΑΤΑ

ΑΣΠΡΟ

στοὺς *Χαραχτήρες* καὶ μαῦρο στοὺς *Φυ-
γάδες*. *Χαραχτήρες*, παρακαλοῦμε, εἶναι οἱ
Ραλλικοί, καὶ *Φυγάδες* οἱ *Θεοτοκικοί*. Καὶ τὰ
λόγια αὐτὰ τὰ παχὰ τὰ εἶπε *Ραλλικός* ἐπιφα-
νέστατος καὶ ἡ γῆς δὲν ἀναποδογύρισε ἀπὸ τὰ
γέλια.

Βέβαια καὶ μᾶς χρειάζονται *Χαραχτήρες*
πολιτικοί. Μὰ τοὺς *χαραχτήρες* δὲ θὰ μᾶς τοὺς
δώσουν οἱ σημερνὲς ἐκλογές, οὔτε οἱ αὐριανές.
Οἱ σημερνὲς ἐκλογές θὰ μᾶς δώσουνε μόνο
Θεοτοκικούς καὶ *Ραλλικούς* βουλευτάδες. Μὰ
μὲ τὸ νᾶναι *Θεοτοκικός* ἢ *Ραλλικός* βουλευτῆς
δὲ θὰ πῇ πὼς εἶναι καὶ *Χαραχτήρας*. Γιὰ νὰ
ἐκλεχτοῦνε *Χαραχτήρες* πρέπει πρῶτα πρῶτα
νὰ ὑπάρχουν καὶ *Χαραχτήρες* ποὺ θὰν τοὺς
ἐκλέξουνε. Μὰ ὅλοι πιά τὸ ξέρουμε καὶ τὸ
μολογάμε πὼς οἱ πολιτικοί μας τώρα καὶ τό-
σα χρόνια γιὰ ἓνα πρῶμα ἀγωνίζονται λυσσα-

σμένα, πὼς νὰ σβήσουν τοὺς *χαραχτήρες*, καὶ
τὸ καταφέρανε. *Χαραχτήρες* δὲν ψηφίζουνε σή-
μερα, κι ὅτα δὲν ψηφίζουνε *Χαραχτήρες*, ἀδύ-
νατο νὰ ἐκλεχτοῦνε καὶ *Χαραχτήρες*.

Ἐμεῖς λοιπὸ σήμερα δὲ οἷς λέμε νὰ μαν-
ρίσετε τοὺς *Χαραχτήρες* (!) καὶ νὰ ψηφί-
σετε τοὺς *Φυγάδες* (;). Ἐμεῖς οἷς λέμε νὰ
μαυρίσητε τοὺς *Ραλλικούς*, νὰν τοὺς μαυρίσετε
ἀλύπητα, ἃ βαρεθῆκατε πιά τῇ *Δημοκρατίᾳ*,
τὰ παχὰ τὰ λόγια, τίς ἀδιάντροπες βροσιές
καὶ τίς Κορδονικές ψευτιές. Ὁ *Ράλλης* σήμε-
ρα μᾶς παρουσιάζεται σὰ νὰν τάντιπροσωπεύει
ὅλ' αὐτὰ μᾶς παρουσιάζεται ἀκόμα μὲ τὰ πο-
λιτικά του τετρίπια καὶ σὰ *Βρουκόλακας* τοῦ
Ντελγιάννη. Νὰν τονε μαυρίσουμε λοιπὸ γιὰ
νὰν τον κάνουμε ἄδικο σωστό, μὲ σάρκες
καὶ μὲ κόκαλα. Ἀρκετὰ ἡ πατρίδα μας ἔπα-
θε μὲ τὸ *Ντελγιάννη*. Δὲν τῆς ἀξίζει νὰ ξα-
ναπάθει τὰ ἴδια ἀπὸ τὸ *Βρουκόλακα* τοῦ μά-
καρίτη.

«ΜΑΣ

βλέπουν οἱ ξένοι! φωνάζει τὸ «Ν. Ἀστὺ» καὶ πρέ-
πει νὰ μαζέψουμε λίγο τὰ λουριά μας, νὰ βάλουμε
νερό στὸ ἐκλογικὸ κρασί μας, νὰ μὴν παρουσιαστοῦ-
με μεθαῦριο στὰ μᾶτια τοὺς στοὺς πὲς, μὲ
σανίδες καὶ μὲ κουμπόρες στοὺς δρόμους.

Μᾶς βλέπουν οἱ ξένοι! Ἀς μᾶς δοῦνε λοιπὸν κ'
ἂς μᾶς καμαρώσουν. Ἀς καμαρώσουν τοὺς ἀληθινούς
Ρωμιούς, ποὺ μόνο γιὰ τὴ πολιτικὴ ζοῦνε καὶ μόνο
γι' αὐτὴ πεθαίνουνε. Στὸ Στάδιο μεθαῦριο θὰ δοῦνε
Ρωμιούς μασικαρεμένους σὲ ἀρχαίους Ἕλληνες. Ἀ-
ληθινούς *Ρωμιούς*, ἀφικασίδωτους κι ἀμασικαρευτούς,
μόνο οἱ ἐκλογές θὰν τοὺς δείξουν, κι ἀξίζει νὰ ἰδεῖ
κανεὶς καὶ ζωντανούς ἀθρώπους ὅταν πᾶει νὰ ἐπι-
σκεφτῇ ξένη πόλη ζωντανὴ κι ἔχει νεκροταφεῖο.

Νὰ μᾶς δοῦνε λοιπὸν κ' οἱ ξένοι, κι ὁ *Ραλλάκος*
κατέχει τὴν μαστοριά νὰ παρουσιάσει τοὺς ξένους
ἓνα τίτιο ὁλοζώντανο πανόραμα.

ΕΝΑ

μάθημα γερὸ ἔδωσε τοῦ *Ράλλη* ὁ κ. *Τριανταφυλλά-
κος*, ἀδιάφορο ἂν ὁ δεύτερος δὲν ὠφελήθηκε καθόλου
ἀπ' αὐτό.

Ὅταν πέρασε λοιπὸν ὁ *Ράλλης* τὴν περασμένη
βδομάδα ἀπὸ τὴν Τρίπολη κηρύχοντας τὸ Βαγγέλιο
τοῦ Κορδονίου, ὁ κ. *Τριανταφυλλάκος* κάλεσε τοὺς
δικούς του καὶ τοὺς συδούλεψε νὰ φύσουν ἡσυχο τὸ

Ράλλη νὰ πῇ ὅ,τι θέλει. «Εἶναι ξένος μας, εἶπε,
καὶ πρέπει νὰν τάποδεῖξουμε πὼς οἱ Τριπολιτσιώτες
σέβονται τοὺς ξένους τους».

Ὁ *Ράλλης* τόσο ἐχτίμησε τὸ εὐγενικότατο αὐτὸ
φέρσιμο τοῦ πολιτικοῦ ἀντιπάλου του, ὥστε ἅμα γύ-
ρισε δῶ σαλιάρισε κ' εἶπε ὅτι στὴν Τρίπολη δὲν ἔγι-
νε κανένα παρατράγουδο γιὰτὶ ἐκεῖ εἶναι... ὅλοι *Ραλ-
λικοί*! Πάρ' τον καὶ στὸ γάμο σου!

ΤΟ ΒΡΙΣΙΑΙ

ποὺ ἀκούει ὁ μακαρίτης ὁ Θὼν ἀπὸ μερικές ἐφημε-
ρίδες τώρα καὶ μιὰ βδομάδα δὲ λέγεται. Μερικές
μάλιστα τὸν κάνανε κι ἀνάγνωσμα καὶ τοῦ φορτώ-
νουνε στὴ μνήμη του ὅλες τίς ψευτιές ποὺ μπορεῖ νὰ
κατεβάσει τὸ κεφάλι Ἀθηναίου ἀναγνωσματογράφου.

Νὰ βρίζεις πεθαμένον ποὺ οὔτε νάπαντήσῃ μπο-
ρεῖ, οὔτε νὰ σὲ δείρῃ, δὲν εἶναι παληκαριὰ καὶ και-
ρὸς πιά νὰν τὸ συλλογιστοῦνε λίγο οἱ Ἀθηναῖοι ρη-
μεριδογράφοι. Κακὸ βέβαια ποὺ ὁ Θὼν δὲν ἄρισε
τίποτε στὸ ἔθνος ἢ στὰ φιλαθρωπικά καταστή-
ματα, καθὼς συνηθίζουνε νὰ κάνουν ὅλ' οἱ πλούσιοι,
μὰ αὐτὸ δὲν εἶναι λόγος νὰ σκυλοβρίζεται ἡ μνήμη
του.

Τὸ «Ἀστὺ» τοῦλάχιστο δημοσιεύει τὴ βιογρα-
φία του, ἂν καὶ καμιά ἀνάγκη δὲν εἶτανε νὰ μάθει
ὁ κόσμος πὼς πλούτισε ὁ Θὼν. Ἡ «Ἀστραπὴ» ὁ-
μως μὲ τοὺς «Ἐρωτες τοῦ Ἐπιμελητοῦ» τὸ πα-
ραξεκοντάκιασε καὶ καιρὸ εἶναι τὰ παιδιὰ τοῦ Θὼν
ἢ νὰ πλερώσουνε—γιὰ νὰ λέμε τὰ πράματα νέτα
σέτα—νὰ πᾶν τὸ περίφημο αὐτὸ ἀνάγνωσμα ἢ νὰ
καταφύγουνε στὸν κ. *Εἰσαγγελεῖα*.

ΠΟΛΟΙ

φοβοῦνται—ἔχι βέβαια κι ἄδικο—πὼς τῇ Δευτέρᾳ
πρωῖ, ὅποιο, κι ἂν εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς,
τὰ γιὰτὶ θὰ ρημαχτοῦνε καὶ ἡ Σανίδα θὰ προ-
βάλλῃ ἀδιάντροπα στοὺς δρόμους τῆς Ἀθήνας.

Τὸ εἶπε μάλιστα κ' ἓνας ἀπὸ τοὺς κ. κ. Γιούς
τοῦ *Ραλλάκου* αὐτό, κι ὅταν καπὶος τοῦ παρατήρησε
πὼς αὐτό... δὲν εἶναι καθόλου Συναγματικό, ὁ κ.
Γιὸς ἀπάντησε:

—Τὸ καταλαβαίνω, μὰ δὲ θὰν μπορέσουμε νὰ
συγκρατήσουμε τοὺς φίλους μας!

Δὲν ξέρουμε ἂ θὰν μπορέσει νὰν τοὺς συγκρατή-
σῃ ἡ Ἐξουσία, γιὰ καλὸ ὅμως καὶ γιὰ κακὸ ἔπρεπε
νὰροπλιστοῦν ὅλα τὰ γιὰτὶ τῆς Ἀθήνας γιὰ νὰ
μὴ βροῦν οἱ *Ραλλικοί* πολεμοφόδια.

ΛΕΝΙΩ (Φέρνει τοὺς καφέδες). Ὅριστε!

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. Νὰ πᾶς στὸ σπίτι τῆς κυρίας
Ἀννούλας καὶ νὰ πᾶς τῆς μητέρας της, πὼς ἀπόψε
τὴν κράτησα στὸ τραπέζι... ἀργότερα θὰ τὴ φέρῃ ὁ
Μιμίκος.

ΛΕΝΙΩ. Στὴν προσταγή σας. (Φέβγει).

ΑΝΝΟΥΛΑ. Ἐέρεις, Κλειούλα, πὼς ἔγινε νεβρι-
κή; Πολλές φορές δὲ σὲ καταλαβαίνω τί λές.

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. Νὰ μὲ συγχωρήσεις... ἂν σὲ πειρά-
ζω παράβλεπε, καημένη, λιγὰκι... Ἀφτὲς τίς μέ-
ρες ἔχω τίς ιδιοτροπίες μου... δὲν μπορῶ νὰ κεντή-
σω, νὰ κοιτάξω τὸ σπίτι μου καὶ βλέπεις τί ἀκατα-
στασία... Κι ὁ Μιμίκος μοῦκανε παρατήρηση χτές...
Γιὰ νὰ μὴ μὲ σκοτίζῃ... γιὰ δούλα δὲ μὲ πῆρε...
σὰ δὲν τοῦ ἀρέσει ἂς κάνει κι ἄλλοιώς... ὁ δρόμος
εἶναι ἀνοιχτός.

ΑΝΝΟΥΛΑ. Τί λόγια εἶναι ἀφτά, καλέ; γιὰ
τὸν ἄντρα σου μιλεῖς ἔτσι; Ὁξὼ φρενῶν γίνηκες.

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. Ὁξὼ φρενῶν, μέσα φρενῶν, αὐτὸ
εἶναι... ὅπως τοῦ ἀρέσει τοῦ καθενὸς ἂς κάνει...
Μοῦ π' εἰς ἓνα ἄλλο κάμποσο περίεργο... νὰ κάνω,
λέε οἱ οικονομίες γιὰ νὰ προσφέρουμε περισσότερα, ἄλ-
λὰ τοῦ ἀπάντησα ὅπως ἔπρεπε... ἂς ἀνοίξει τὴν
κασσούλα του. Ὁ μπαμπᾶς μου, ἂν καὶ δὲν εἶτανε
πλούσιος, δὲ μ' ἔμαθε ὅμως οικονομίες... (Ρουφᾷ μιὰ

γουλὴ καφέ). Ὁφ!... τί βρωμώκαφες εἶν' ἀφτός...
(Πετά τὸ φλυτζάνι καὶ γίνεται κομμάτια).

ΑΝΝΟΥΛΑ (Τρομαγμένη). Μὲ τρόμαξες... θὰ
μὲ κάνης νὰ σηκωθῶ νὰ φύγω... Ἀρχισα νὰ σὲ φο-
βοῦμαι...

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. Καὶ τί σοῦκανα εἰσένα;.. ἔχω καὶ
γὼ τὰ βᾶσανά μου.

ΑΝΝΟΥΛΑ. Θαρρῶ πὼς βλέπω τὴ μητέρα σου.
ΚΛΕΙΟΥΛΑ (Σηκώνεται, πλησιάζει τὴν Ἀν-
νούλα καὶ τὴν κοιτάζει στὰ μάτια). Ἀηλαδὴ;

ΑΝΝΟΥΛΑ (Μὲ δειλία). Ἐτσι ἔκανε καὶ κεί-
νη σὰν τὴν ἔπαιρναν οἱ θυμοί.

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. Δὲ σὲ καταλαβαίνω.

ΑΝΝΟΥΛΑ. Σοῦ εἶπα τίποτε νὰ μὴ μὲ κατα-
λαβαίνης;... σοῦ εἶπα πὼς μοιάζεις τῇ μητέρα σου.

ΚΛΕΙΟΥΛΑ (Μὲ ταραχή). Μὰ πὼς σοῦ φά-
νηκε νὰ πᾶς ἓνα τέτοιο πρῶμα;

ΑΝΝΟΥΛΑ. Ἀς κ' ἔχω τὸ σταθερό μου... Μὰ σὲ
πειράξε ποῦ σοῦ εἶπα πὼς μοιάζεις τῇ μητέρα σου;..
σοῦ φαίνεται παράξενο ἓνα παιδί νὰ μοιάζῃ τῇ μη-
τέρα του;

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. Ὁχι, μὰ... θαρροῦσα πὼς θέλη-
σες νὰ μὲ πειράξης... κατὶ βρωμοφιθύρσαν οἱ κακὲς
γλώσσες... ὁ βούρδουλας ἀφτός τῆς κοινωνίας, ποῦ
ἄδικο δίκαια σὲ χτυπᾷ... Μὰ νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλή-

θεια, ἔχεις δίκιο, ἐγὼ εἶχα ἄδικο νὰ θυμώσω, μπορεῖ
νὰ μοιάζω τῇ μητέρα μου... Ἡ μητέρα μου εἶτανε
γυναῖκα λήπτερη, χωρὶς πρόληψες, βιάδιζε ἀνάλογα
μὲ τὸ γούστο της, εἶχε τὴ δύναμη νὰ περιφρονῇ τίς
κακὲς γλώσσες... κι ἀφτὴ ἡ περιφρόνηση βλέπω καὶ
γεννιέται μέσα μου καὶ μοῦ δίνει κάποια ἡσυχία...
Ναί, μοιάζω τῇ μητέρα μου, τώρα ποῦ γίνηκα γυ-
ναῖκα τὸ νοιώθω ἡ ἴδια. (Δόνει ἀφτί) Μὲ φαίνεται
πὼς χτύπησε ἡ πόρτα.

ΑΝΝΟΥΛΑ. Χτύπησε, καὶ γὼ τὴν ἀκουσα.

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. Ὁ Μιμίκος θάναί... (Μαζέβει
βιαστικά τὰ συντρίμματα τοῦ φλυτζανιοῦ) Δὲν πρέ-
πει νὰ τὰ διῇ...

ΑΝΝΟΥΛΑ. Σιάξ τὰ μαλλιά σου... εἶναι ἄνω-
κάτω.

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. Σκοτίστηκα, ξέρεις

ΣΚΗΝΗ Β΄

Μιμίκος καὶ λοιποί.

ΜΙΜΙΚΟΣ. (Μπαίνει, βγάζει τὸ καπέλο του
καὶ τὸ ἀφίνει σὲ μιὰ πολυθρόνα). Καλησπέρα σας...
Κάνει ἓνα κρῦο ὄξου... τέτοιον καιρὸ... Καὶ νάχης
τόσες δουλειές νὰ κοιτάζης... σπίτι σου δὲν μπορεῖς

ΘΕΑΤΡΙΚΑ

Ο κ. Τανάγρας και το «Πολύ άργά». —
 «Η σπασμένη σιάμνα».

«Τόν κ. Τανάγρα τόν άδικεί πολύ τ'ό ύπερπεινητικό ύφος πού συνειθίζει νά δίνει στό έργα του». Έτσι μου έλεγε μιá φορά κάποιος και μου ξήγησε πλάτύτερα τή γνώμη του μέ τά λόγια τούτα. «Ο τρόπος αυτός τού γραψίματος πού θυμίζει παλιά ρομάντζα περασμένων καιρών κάθε άλλο παρά για τήν εποχή μας είναι. Όλα τά πράματα άλλαξαν μέ τόν καιρό και φυσικά άλλαξε κ' ή αίσθητική. Ο κόσμος σήμερα-θέλω νά πώ τόν κόσμο πού νοιώθει-είναι περισσότερο κολλημένος στην ουσία και στην αλήθεια των έργων πού διαβάζει, και ζητεί όσο τ'ό δυνατό-μεγαλύτερη απλότητα στη μορφή και στον τρόπο πού τού παρουσιάζονται. Ίσως έτσι είναι και περισσότερο κοντά στη Τέχνη και στη Ζωή. Απόδειξη ή Βορεινή φιλολογία κ' ή καταπληκτική επιτυχία των έργων τού Γόρκη και τού Χάμσουν, των δυό αυτών μοντέλων στην απλότητα και στην αλήθεια. Ο κ. Τανάγρας γράφοντας όπως γράφει μπορεί ίσως νά φαίνεται περισσότερο μεσηδρινός, μοιάζει όμως λιγώτερο αληθινός και καθόλου μά καθόλου τεχνίτης. Αύτή είναι ή γνώμη μου, κι αν θέλεις, στό έργα του μέσα βρίσκω πλήθος μόνο από λέξεις πού μου φαίνονται σά νά πνίγουν κάθε άλλο τόσο ώστε μέ κάνουν νά πιστέω πώς δε μεταχειρίζεται λέξεις για νά μάς φανερώσει έρωτες, πόθους, χαρές και τά τέτοια, μά πώς μάς τραγουδάει διάφορα αίσθήματα μέ μιá κιθάρα από φανταχτερά και πλούσια λόγια. Τώρα κατά πόσο τ'ό τραγούδι του είναι πετυχημένο, άλλο ζήτημα». Σωστή ή παρατήρηση, νομίζω όμως πώς τόν κ. Τανάγρα δέν τόν άδικεί μόνο αυτό. Πολλά είν' εκείνα πού χαρακτηρίζουν τ'ό έργο του. Σέ όσα ως τά σήμερα δημοσίεψε μυθιστορήματα ή δηγήματα, ιστορίες ή χορογραφίες¹⁾ (για τά δράματα θά μιλήσω παρακάτω) δέν κατάφερε νά μάς δείξη και πολλά πράματα ώστε παραβλέποντας, νά πούμε ό-τι τ'ό τάδε ή τ'ό δείνα ψεγάδι τόν άδικεί. Είναι τόσα πολλά τά όσα τόν άδικούνε, πού αν άρχίσουμε έτσι θά καταλήξουμε στην ιδέα ό-τι έλόκληρο τ'ό έργο του

1) Αναφέρνω και τις χορογραφίες κατά καθήκο γιατί νομίζω πώς αν τις παρέλειπα πρώτος ή συγγραφέας τους δε θά μου τ'ό συχωρούσε είναι κι αυτές άπ' τά χαρακτηριστικά τού έργου του, τ'ό χαρακτηριστικώτερο ίσως.

είναι μιá μεγάλη άδικία στον έαυτό του. Άς παρ-θώ λοιπόν αλλιώς τ'ό ζήτημα κι άς είπωθ' νάτα σέτα ό-τι και ή ψυχή των έργων του είναι άνάλογη μέ τή φόρμα πού τούς έδωκε. Δέν ξέρω ποιά μεγάλη ξένα μοντέλα θέλησε ν' αντιγράψη στη φόρμα και στην ψυχή κι αν είναι θαμαστές τού Δανούν-τζιου στό παθητικά ρομάντζα ή τού Λοτέ στό περιγραφικά. Εκείνο πού φαίνεται καθαρώτατα είναι ό-τι μπορεί ίσως νά έδωκε στό βιβλίο του τή μορφή εκείνων (άς τ'ό υποθέσουμε), τήν ψυχή όμως ούτε ν' αντιγράψη μπόρεσε. Και δε μπόρεσε για δυό λό-γους. Πρώτα γιατί δέν είχε τή δύναμη, κ' ύστερα γιατί από έσωτερική ανάγκη έπρεπε νά χύση μέσα τή δική του αίσθητική και φυσικά νά ξανοιχτή ως εκεί μονάχα πού έφταναν οι χαραγμένοι άπ' τήν αίσθητική του αυτή όρίζοντες. Μή έχοντας τ'ό χάρι-σμα τής βαθιάς παρατήρησης και τής ζωντανής αντίληψης πού άρπάζει άμέσως μεγάλα κομμάτια ζωής, καθώς και τήν Τέχνη τήν άπαραίτητη για πιστή κι αληθινή αντιγραφή τους, άρκέστηκε νά πλάττη τούς ήρωές του μονοκόμματος όλους μέ τήν ίδια κυβερνήτρα ψυχή, τή δική του, καθώς και νά πλέξη τις ιστορίες τους σύμφωνα μέ τις έσωτερικές όρμές πού στους λογοτέχνες, πού φαντάζονται μόνο χωρίς και νά υποτάσσουν τή φαντασία τους στην επίδραση τής ζωής, καταντάει ανάγκη αναπόφευκτη. Έτσι σ' όλα του τά έργα ανταμώνει κανείς τόν κ. Τανάγρα κάτω από διάφορες μάσκες και ξεχωρίζει τούς ήρωές τους χυμένους πάντα στό ίδιο καλούπι-σά νερόσπατα πού άπαγγέλλουνε τούς αιώνιους στοχα-σμούς τού συγγραφέα.

Γραμμένα μέ τέτοιο τρόπο τά μυθιστορήματά του και οι έρωτικές ιστορίες του-μέ τόν πάγο τής γλώσσας και τής μορφής-βάβαια πολύ λίγο αν μή τίποτα προσθέτουνε στη Ρωμαίικη φιλολογία.

Έκείνο όμως πού χαρακτηρίζει περισσότερο τ'ό έργο του είν' ένα περιγραφικό νά πούμε άλλά Πιέρ Λοτι ρομάντζο «Οι Σπογγαλιείς τού Αιγαίου». Τ'ό βιβλίο αυτό είχε κάποια επιτυχία μεγαλύτερη άπ' τις συνειθισμένες. Ο κ. Ξενόπουλος μάλιστα ένθουσια-στηκε κ' έγραψε τ'ό «Τόπο στους νέους» Νομίζω πώς στό τέτοιου είδους μυθιστορήματα πού περιγράφουν-ται έθιμα και συνήθειες ενός τόπου ή μιáς τάξης ανθρώπων, χρειάζεται κάποια μελέτη τού τόπου και κάποια παρακολούθηση τού βίου των ανθρώπων πού θά περιγράψει κανείς. Λοιπόν ό κ. Τανάγρας ή με-λέτησε τ'ό βίο και τή ζωή των σφουγγαράδων και

τότε τίποτα δέν άντελήφτηκε ή, πού είναι και τ'ό α-ληθινό, τίποτα δε μελέτησε. Γιατί π'ό ψεύτικο πρά-μα δε ματάγειναι Ο φίλος μου κ. Ανθέμης πού κα-λύτερα από κάθε άλλον είναι σέ θέση νά ξέρη τή ζωή αυτή, γιατί και στον τόπο τους ζή και πολύ μαζί τους νταραβερίστηκε, τ'όγραψε και τότε, πού πρωτοβγήκε τ'ό βιβλίο, στό Νουμά, και τώρα τ'ό λέει ό-που σταθεί κι ό-που βρεθεί, πώς άνθρωπος μόνα πού δε γνώρισε ποτέ τού σφουγγαρά μπόρ'όσε νά γρά-ψει ιστορίες σφουγγαράδικες τόσο ψεύτικες. Άπορώ λοιπόν μέ τόν κ. Τανάγρα πρώτα, πού φιλοδοξεί νά γείνη Λοτι-της Ελλάδας μέ τ'ό νά περιγράψη πρά-ματα πού δέν είδε, και μέ τόν κ. Ξενόπουλο ύστερα πού φωνάζει: Τόπο στους νέους! άφού οι νέοι αυτοί παρουσιάζονται μέ ψέματα. Μά θά π'ήτε: πού νά ξέ-ρη ό κ. Ξενόπουλος από Σφουγγαράδικη ζωή; Και σ'ας άπαντώ. Πώς βρίσκει λοιπόν ωραία γραμμένη, δηλαδή αληθινά γραμμένη, μιá ζωή πού δέν τή γνω-ρίζει καθόλου;

Άς έρθουμε τώρα νά δούμε τόν κ. Τανάγρα τού θεάτρου.

Πέρσω τ'ό καλοκαίρι τ'έν άπ' τά θέατρα παρα-στάθηκε πατριωτικό τού έργο. Ο κ. Ξενόπουλος τότε τόν κατηγόρησε, και πολύ σωστά, πώς έγινε δημοκόπος τής Τέχνης, κι ό κ. Τανάγρας άπαν-τησε πάνω κάτω έτσι: «Ό-τι προστύχε τήν τέχνη του για νά τόν καταλάβη ή λαός κι' άκόμα ό-τι έχει έργα λεπτογραμμένα και κομψά πού θά φχαρι-στήσουνε σίγουρα τήν άριστοκρατία και τόν κ. Ξε-νόπουλο. Δέν ξέρω αν ή κ. Ξενόπουλος φχαριστήθηκε μέ τ'ό «Πολύ άργά» ή άριστοκρατία όμως δε μού φαίνεται νά πολυφχαριστήθηκε. Μά πρώτα πρώτα δέν καταλαβαίνω τί π'ά νά π'ή κατεβάζω τήν Τέχνη μου στό λαό ή τήν άνεβάζω στην άριστοκρατία. Τέ-τοιο πράμα είν' άδύνατο, δε γίνεται. Βάλτε έναν εκλεχτό ποιητή νά γράψη κάτι χυδαίο. Θά προσπα-θήση, θά πολεμήση μέ τή φύση του, και στό τέλος θά νικηθ' και θά καταντήση νά γράψη κάτι εκλεχτό. Καθώς και τ'ανάποδο. Ο χυδαίος πάντα χυδαίος θά μείνη όσο κι' αν προσπαθήση νά γίνη λεπτός κι' εκ-λεχτός. Λοιπόν κι' ό κ. Τανάγρας δέν μπορεί νά κά-νη τ'ό άδύνατο. Τ'ό καλοκαίρι π'ήρε έν' άνάγνωσμα και τ'όκανε δράμα. Πάει καλά, μά κι' ή ίδιος τόμο-λόγησε πώς ήταν καμωμένο για τ'ό λαό. Μά τώρα πού προσπάθησε ν' άνεβάση τήν τέχνη του στην ά-ριστοκρατία κι' άπέτυχε, τί θά μάς π'ή άραγες;

*

νά καθίσης... Κλειούλα, ή Άλέκος δε φάνηκε;

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. Ο Άλέκος; Όχι...

MIMIKOS. Πώς έγινε άφτό... Τώρα είμαστε μαζι, έρχόμασταν έδω και τού είπα νά προχωρή-ση... είχα δυό λόγια νά πώ σέ κάποιον... Κάπου θά σκάλωσε...

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. Μπορεί.

MIMIKOS. Απόψε δε θά φάω έδω... θά πα-με μέ τόν Άλέκο στ'ό πατέρα σου, έχουμε συμβού-λιο... Θά ναι κι ή θεός σας, δεσποσύνη Άννούλα.

ΑΝΝΟΥΛΑ. Από τά σπουδαία ποτέ δε λεί-πει εκείνος...

MIMIKOS. Ά! είναι σπουδαίος άνθρωπος ή θεός σας, ή κοινωνία όλη τότε σέβεται και τόν έχ-τιμά, αν και κάποτε σου γεννά κάτι ιδέες πού μπορείς νά τόν πάρης για τρελλό... Για κάθε πράμα μπορεί νά σ'ας όρμηνήψη και νά κρίνη όρθά, έχει ένα πειστικό διαβολέμένο... Έμένα μου επιβάλλεται άφτός ή άνθρωπος... είναι σοφός.

ΑΝΝΟΥΛΑ. Η καλωσύνη σας, κύριε Καλούδη, τόν άνεβάζετε πολύ τ'ό θεό μου.

MIMIKOS. Τ'ό σωστό. (Άνοίγει ένα συρτάρι και σκαλίζει). Είχα βάλλει έδω ένα χαρτί.

ΑΝΝΟΥΛΑ (Σιγά στην Κλειούλα). Τώρα θυ-μήθηκα, στό χορό των Κυριών εΐτανε κι ή κ. Ά-

λέκος... Τ'ό κομπλιμέντα πού έκανε τής Φοφώς εΐ-τανε άλλο πράμα, τόσο πολύ πού κάτι είχανε ψιθυ-ρίσει μερικοί.

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. Άντε και σύ...

ΑΝΝΟΥΛΑ. Σέ βεβαιώ, αλλά γιατί ταραζε-σαι;

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. Εκείνη σέ όλους κουνεί τήν ου-ρά της, τήν ξέρω έγώ τί τσαπού πού είναι...

ΑΝΝΟΥΛΑ. Όχι, καμμένη, μήν άμαρτάνης, έγώ δέν είδα διόλου νά τόν κυνηγήση, εκείνος π'ή-γαινε από πίσω της...

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. Κι άφτόι οι άντρες, ξεφτελισμένα όντα.

ΑΝΝΟΥΛΑ. Μά γιατί, Κλειούλα μου, νέος έ-κείνος, νέα και κείνη, δέν μπορούνε ν' αγαπηθούνε;

ΚΛΕΙΟΥΛΑ (Μέ ψέφτικη άταραξία). Μά π'έ- μου τα, έχω περιέργεια νά μάθω, είναι τόσο διασκε-δαστικά πράγματα...

MIMIKOS. Δόξα σοι ή Θεός! Πετα κανείς τά πράματά του από τή βιάση του ό-που τύχει κ' ύ-στερα πάνε γύρεβε. (Περπατεί στην κάμαρα, τ'ό μά-τι του πηγαίνει στό καταστραμμένο κέντημα, τ'ό παίρνει). Τ'έν άφτό;.. Σά δε γελιέται είναι κέν-τημα ξεσκισμένο.

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. Τ'ό βρήκες, δικό μου είναι... Δέν

τ'ό πέτυχα και τ'ό κουρέλιασα.

MIMIKOS. Είναι δυνατό τ'ό δικό σου τ'ό χερά-κι νά μήν πιτύχη ένα κέντημα;

ΑΝΝΟΥΛΑ. Και γώ τής τ'ό είπα...

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. Νά πού δέν τ'ό πέτυχα.

MIMIKOS. Τ'ό Κλειουλάκι μου, τ'ό καλό μου τ'ό πουλάκι, πού ό-τι κάνει έχει και μιá χαρίτσα, ένα γούστο ιδιαίτερο.

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. Έσ'εις δέν είστε καλύτεροι κρι-τάδες από μένα.

MIMIKOS. (Τήν άγκαλιάζει). Έλα, μικρούλα μου, και μή θυμώνης... Έλα, άηδονάκι μου λαχτα-ριστό, μήν κατεβάζης τ'ό πρόσωπό σου και χάνω τή μαγεία τ'ω ματιώ σου...

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. (Εσφ'έβγει από τήν άγκαλιά του) Καλά, καλά.

MIMIKOS. Είναι τώρα κάμποσος καιρός πού νομίζει κανείς πώς δε μ' αγαπάς...

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. Μπορεί.

MIMIKOS (Τής κλείνει τ'ό στόμα μέ τ'ό χέρι). Σώπα, τρελλό μου, πού ώρες ώρες έχεις τά κα-πρίτσια σου, πού θ'ας όλο νά κεντάς.

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. Ναι, νά κεντώ.

MIMIKOS. Μά τί νά κάνης, ή άγάπη όλα τά ύποφέρει... Μά τί διάβολο, άκόμη άφτός νάρτη.

Τὸ «Πολὺ ἀργά» τοῦ δὲ βρίσκω νάχη κανέν·
ἀπ' τὰ ψεγάδια τοῦ ἀνάφερα παραπάνου Δὲν ἔχει
οὔτε κἀν ὕψος ὑπερποικητικὸν, δὲν εἶναι οὔτε ψεύτικο,
οὔτε ἀληθινὸν κ' οἱ ἥρωές του δὲν εἶναι κομμένοι στὸ
συνειθισμένον καλαῦπι τους. Μὰ εἶναι τόσο ἀθῶο, τό-
σο καλὸ! Νὰ ἔτσι σὰν ἓνα μικρούλικο παιδάκι τοῦ
δὲν ἔχει ἀκόμα τίποτα σχηματισμένον μέσα του, ποῦ
δὲν ἔχει οὔτε ψεγάδια οὔτε χαρίσματα, κ' εἶν' ὅλα
του τόσο παρθένα κ' ἀθῶα ποῦ ὅσο κι' ἔν θελήσει
κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὸ προσέξῃ, οὔτε νὰ τὸ μαλώσῃ,
οὔτε νὰ τὸ παϊνέσῃ.

*

Ἡ «Σπασμένη στάμνα» εἶναι μία τεχνικώτατη
γερμανικὴ κωμωδία μὲ λεπτὸν κι' ἐξυπνώτατον διάλο-
γον, μεταφρασμένη θαυμάσια ἀπ' τὸν κ. Κ. Χατζόπου-
λο. Ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἑρρίκος φὸν Κλάις ὁ τε-
λευταῖος τῶν κλασικῶν καθὼς ὀνομάστηκε, θεωρεῖ-
ται ἓνας ἀπ' τοὺς δυνατώτερους γερμανοὺς ποιητῆς
κι' ὁ καλύτερος τῆς ρωμαντικῆς σχολῆς. Ἀν καὶ
πέθανε νεώτατος, 34 μόλις χρόνων (Postdam
1811) ἔγραψε πολλὰ ἔργα, τραγωδίες, δράματα,
κωμωδίες, μὲ τὴν πνοὴ τῆς πραγματικῆς ζωῆς παρὰ
μὲ τὴν ἐπίδραση τοῦ ρωμαντισμοῦ. Ἀπ' τῆς τραγω-
δίας του ὁ «Πρίγκιπας τοῦ Homburg» κ' ἀπ' τῆς
κωμωδίας καὶ τὰ δράματα ἡ «σπασμένη στάμνα» κ'
ἡ «Κατερίνα Heilbronn» θεωροῦνται ἀριστουργή-
ματα κ' ἀκόμα ὡς σήμερα βρίσκονται στὰ ρεπερ-
τόρια τοῦ Γερμανικοῦ θεάτρου.

Οἱ ἡθοποιοὶ ὅλοι παίζανε λαμπρὰ. Ὁ Ζάνος καὶ
ἡ Φύρστ στὴν πρώτη γραμμῇ. Καλοὶ καὶ ἡ Δίδα
Κοτοπούλη, ὁ Σταματόπουλος κ' ὁ Περίδης, κα-
θὼς κ' ὁ Λούης. Τὸ ἔργο ἔρρεε στὸ κοινὸν κ' ἀ-
ξίζει ἀλήθεια πολὺ νὰ παρασταθῇ καὶ πολλοὶ νὰ τὸ
δοῦνε.

Α. ΣΙΓΑΝΟΣ

ΣΤΑΣΟΥ!

Στάσου! Σὲ ἀγνάντεψα!

Στάσου, καὶ σ' εἶδα,

Μοῖρα πεντάμορφη,

Καλοκνρά,

Ὁ ἥλιος ἔχυνε

Φωτοποτάμια

Χρυσά, ἀργυρὰ

Κ' ἐκυματοῦσανε στὰ ὠρεῖα μαλλιά σου,
Μὴ φεύγῃς... Στάσου!

Γλυκὸν ἀντίλαλο

Μὲς στὰ ρουμάνια

Τὸ φῶς ποῦ ξάνοιγε!...

Ζωῆς παλμός

Ἔτταν οἱ ἀχτιδὲς του

Δημιουργίας

Ἀνασασμός!

Τριγύρω μου ἔλατα, κάτου μου χιόνια,

Ζωὴ αἰώνια.

Στάσου! Σ' ἀγρίκησα

Ποῦ τραγουδοῦσες

Μεσονυχτιάτικα

Μ' ἄγρια χαρὰ!

Θρηνηλογοῦσανε

Κ' οἱ κουνκουβάγιες...

Καὶ τὰ νερά

Ἀφροῖσαν, μούγκριζαν, τὰ μαγεμένα,

Ξαλαφιασμένα!

Τσακάλια ρυάζονταν,

Ξυπνοῦσε ὁ γκιώνης

Τάστρα ἐπεθαίνανε

Τρεμουλιαστά

Λύκοι ἀλυχτούσανε,

Τ' ἀρνάκια ἐτρέμαν

Μὲς στὴ σπηλιά!

Ὅλα ἀνατρίχιαζαν στὸ πέραμά σου...

Νεράϊδα, σιάσου!

Ξαναξημέρωσε

Κ' ἡ Ὁξιά ἐβογοῦσε...

Οἱ κάμπιες ἐπιαναν

Μακριὰ γραμμὴ

Πεῦκο γιὰ νάβρουνε...

Μὰ ὠϊμέ! περνοῦσες

Σὰν ἀστραπὴ!

Ἀντάρα ἐγλίνηκες καὶ ἄγριο σιφοῦνι

Στὸ κορφοβοῦνι!

Σπηλιά τοῦ Μαρίας,
(Μεγάλο Χοῦνι τῆς Ὁξιάς).
27 τοῦ Φλεβάρη 1906.

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

('Απὸ τὰ τελευταῖα «Παναθήναια»
15 τοῦ Μάρτη, σελίδα 315).

Ὁ κ. Ταγκόπουλος ὁ ὁποῖος, καθὼς μοῦ ἔλεγε
προχθὲς μία εὐφρεστέρα κυρία ἀδὲν εἶναι οὔτε τόσο
κακὸς ἄνθρωπος οὔτε τόσο κακὸς συγγραφεὺς, ὅσο
θέλει νὰ φαίνεται μὲ τὸν Νουμᾶν καὶ μὲ τὰ δράμα-
τά του, ἐξέδωκεν ἐσχάτως καὶ δεῦτερον δράμα,
τιτλοφορούμενον ὁ «Ἀσωτος».

Εἶναι ἀπαράλλακτον μὲ τὸ πρῶτον καὶ κατὰ τὴν
ιδεάν καὶ κατὰ τὴν μορφήν. Καμμὴ προσπάθεια ἐν
μέρους τοῦ δραματικοῦ πρὸς δραματικώτερον διατύ-
πωσιν τοῦ μύθου του. Τὰ πολυθρύλητα «Ἐυχαγγε-
λικά» ἔδωσαν, φαίνεται, ἀφορμὴν εἰς σκηναὶς εἰκοσι-
νειακὰς, ἀρκετὰ ζωηράς, — μέσα εἰς τὴν οἰκογένειαν
κάποιου Γέρο-Σεβαστοῦ — ἀλλ' αἱ σκηναὶ αὗται,
ποῦ ἤμπορουν νὰ κάμουν τὸ δράμα κάπως δραμα-
τικόν, διεξάγονται δυστυχῶς εἰς τὰ παρασκήνια.
Εἰς τὴν σκηνὴν μόνον διάλογοι ἀτέλειωτοι, κάποτε
ἐξυπνοὶ, συχνὰ σοβαροὶ, συχνότερα ἀνούσιοι, καὶ
πάντοτε ἀναληθεῖς, ἀφύσικοι. Ὁ κ. Ταγκόπουλος
διὰ δύο λόγους δὲν μᾶς φαίνεται γεννημένος δραμα-
τικός: Πρῶτον διότι δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἐπινοήσῃ δρα-
σιν· δεῦτερον διότι δὲν ἤξευρε νὰ γράψῃ φυσικὸν δι-
άλογον. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ μᾶζι ἀποτελοῦν τελείαν
ἀδυναμίαν διὰ τὸ ζωντανεῖν τῶν ἀνθρώπων, τὸ ὁ-
ποῖον ἀπαιτεῖ πρὸ παντὸς κάθε ἔργον σκηνικόν.

Ἄλλ' ἔν ὁ κ. Ταγκόπουλος δὲν μᾶς ἀρέσῃ ὡς

* Σημείωσις τοῦ ὑποφαινόμενου. Θὰ εἶχαν ἀδικο-
μὰ τόσο δυνατὴ καὶ καλοσυνείδητη κριτικὴ νὰ μὴ διαβα-
στεῖ κι ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες τοῦ «Νουμᾶ», ἀφοῦ δυστυχῶς
τὰ «Παναθήναια» δὲ διαδίδονται ἀκόμα ἀπ' ὅλον τὸν κό-
σμον, ὅπως τοὺς ἀξίζει. Γι' αὐτὸ μὲ καμᾶρι καὶ μὲ περη-
φάνεια ξανατυπῶναι ἐδῶ τὴν κριτικὴν του. Σ' ὅσα λέει ὁ
φίλος μου κ. Γρηγόριος δὲν ἔχω νὰ παρατηρήσω τίποτα.
Τόσο τὸν εἰδοῦμι γιὰ κριτικὴν καὶ τόσο θαμπώνουμαι
ἀπὸ τὴν κριτικὴν τοῦ εἰλικρίνεια, ποῦ καὶ χειρότερα νὰ
μοῦ φελεῖ θὰν τὰ παίρνα γιὰ τίτλους τιμῆς καὶ γιὰ κλωνία
δάφνης. Γιὰ νὰ πιστέψῃ πῶς τούτῃ τῇ φορᾷ — μὰ καὶ
πάντα δὲ — τοῦ μιλάω σοβαρὰ, φτάνει νὰν τὸν βεβαιώσω
πῶς ἡ μοῦλεγε δι' εἶμαι γεννημένος δραματικός, δὲ θὰ ἔκ-
νᾶγραφα δράμα, καὶ τώρα ποῦ μοῦ λέει τὸ ἀντίθετον, θὰ
γράψω σωρὸ δράματα. Δύσκολα βλέπει κανεὶς στὴν τόπο
μας τὴν Ἀλήθειαν, καὶ διὰν τύχει νὰν τὴ συνάπαντῇσε
ποθενὰ πρέπει νὰ πέρει μπροῦμηττα καὶ νὰ τὴν προσκυ-
νᾷ. Αὐτὸ κίνω κ' ἐγὼ σήμερα μὲ τὴν κριτικὴν τοῦ κ.
Γρηγορίου.

Δ. Π. Τ.

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. Ποιὸς εἶναι ἄρτός;
ΜΙΜΙΚΟΣ. Ὁ Ἀλέκος, δὲν σοῦ εἶπα πῶς πε-
ριμένω τὸν Ἀλέκο;

ΚΛΕΙΟΥΛΑ (Κάνει πῶς περπατεῖ καὶ πηγαί-
νοντας στὸν καθρέφτη, σιάζει τὰ μαλλιά της). Μὰ
σοῦ εἶπε πῶς θῆρτη δίχως ἄλλο;

ΑΝΝΟΥΛΑ (Βλέπει περίεργα τὴν Κλειούλα.
Χαμηλόφωνα). Παράξενο!

ΜΙΜΙΚΟΣ. Βέβαια καὶ θῆρτη.... καὶ ἡ ὥρα
περνᾷ.

ΑΝΝΟΥΛΑ (Χαμηλόφωνα). Τί λαμπρὸς ἄθρω-
πος καὶ... μὰ τί νὰ πῇ κανεὶς....

ΚΛΕΙΟΥΛΑ (Μὲ ταραχὴ). Σταθῆτε, μοῦ φαί-
νεται πῶς χτυπᾷ ἡ πόρτα, νὰ ἡ πόρτα χτυπᾷ...
(Φωνάζει) Λενιὼ, γρήγορα τὴν πόρτα... Κ' εἰμαστε
ἐδῶ ἀνω-κάτω. (Κοιτάζει γύρω τὴν κάμαρην).

ΑΝΝΟΥΛΑ (Χαμηλόφωνα). Ξετρελλάθηκε...
Δὲν μπορῶ νὰ βλέπω... ὅλα ἐξηγοῦνται τώρα...

ΣΚΗΝΗ Γ'.

Ἀλέκος καὶ λοιποί.

ΑΛΕΚΟΣ (Μπαίνει, πιάνει τὸ χέρι τῆς Κλει-
ούλας καὶ Ἀννούλας). Καλησπέρα σας, κυρία, κα-

λησπέρα σας, δεσποσύνη. (Οἱ δύο γυναῖκες χαιρετοῦ-
νε).

ΜΙΜΙΚΟΣ. Τί γίνηκες, βρε ἀδερφέ.

ΑΝΝΟΥΛΑ (Σκέφτεται). Ἡ μάνα της!...

ΑΛΕΚΟΣ. Πῆγα καὶ πῆρα ἓνα πακέτο τσι-
γάρα.

ΜΙΜΙΚΟΣ. Ἐλα, μὴν ἐτοιμάζεσαι νὰ καλοκα-
θίσῃς... (Παίρνει τὸ πακέτο του) Σοῦ ἀρέσει ἡ ζε-
στασιά καὶ τὸ χουζοῦρι, μὰ κ' ἡ δουλειὰ δὲν εἶναι
ἀσκημη, μάλιστα ὅταν εἶναι δουλειὰ σὰν ἀφτὴ ποῦ
θὰ πᾶμε νὰ κάνουμε... Λοιπόν... πρέπει νὰ φέβου-
με... μόλις θὰ προφτάσουμε νὰ τσιμπήσουμε κατι-
τίς... ἡ ὥρα τοῦ συμβουλίου πλησιάζει... (Κοιτά-
ζει τὸ ρολοῖ του). Μία ὥρα ἀκόμη... Μία φορὰ ὁ-
μως ποῦ εἶχες τὴν καλωσύνη νὰ πάρῃς τσιγάρα δῶ-
σέ μου καὶ μένα.

ΑΛΕΚΟΣ (Τοῦ δίνει). Ὅριστε, θές καὶ σπρί-
το ;...

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. Ἐχομε καὶ μεῖς σπρίτα, κύριε
Ἀλέκο... (Ἀνάβει ἓνα σπρίτο καὶ προσφέρει φωτιά
καὶ στοὺς δύο, ποῦ ἐφχαριστοῦνε μὲ κούνημα τοῦ
κεφαλοῦ). Καὶ τόσο δυνατό φῶς βγάζουνε τὰ σπρί-
τα μας, ποῦ, σὰς βεβαιῶ, μποροῦνε νὰ φέξουνε κι
ἀφτὰ ἀκόμα τὰ καθορθώματα ποῦ κᾶνατε στὸ χορὸ
τῶν Κυριῶν.

ΑΛΕΚΟΣ. Ὁ κυρία... μὲ συκοφαντεῖτε.

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. Τὰ σπρίτα μας δὲν ἔχουνε τὸ ἰδίω-
μα τὰ ἔσπρα νὰ τὰ κάνουνε μάδρα.

ΜΙΜΙΚΟΣ. Σὲ τσάκωσα, κατεργαρέχο, μοῦ τῆ-
κουφτες; Ποιὸς ξέρει, θὰ πῆρες καὶ θῆδες πιά
ἐξέτ' μέσα, στὴ λουλουδοσπαρμένη σάλα, ποῦ μπο-
ροῦσε νὰ πῇ ἓνας ποιητῆς.

ΚΛΕΙΟΥΛΑ (Μὲ κακία). Καὶ σὰ μάλιστα βρι-
σκούνται κατὰ λουλούδια, ποῦ σκορπίζουνε φῶς, ζα-
λίζεται κανεὶς ἀπὸ τὸ πολὺ φῶς τους καὶ δὲν ξέ-
ρει τί κάνει.

ΑΛΕΚΟΣ. Ἡ κυρία Κλειούλα θέλει νὰ μὲ
πειράξῃ... ξέρει πῶς οἱ ἀθῶοι πειράζονται ἐφκολα.

ΜΙΜΙΚΟΣ. Ἀφτὰ ποῦ λίτε σωστά καὶ ἄγρια,
μὰ δὲν μποροῦμε νὰ μακραίνουμε τὴ συνδιάλεξη...
(Στὴν Ἀννούλα). Ἀν ἔχῃ τὴν εὐχαρίστηση ἡ κυρία
Ἀννούλα, μπορεῖ ἀπόψε νὰ κινή τὴν κυρία συντρο-
φία... θὰ τὸ θεωρήσω ὑποχρέωση.

ΚΛΕΙΟΥΛΑ. Φρόντισα γι' αὐτό.

ΜΙΜΙΚΟΣ. Ἀν δὲν εἶτανε τόσο μεγάλη ἀνάγ-
κη δὲ θὰ πῆγαίνα... θὰ κάναμε ὠραία συντροφιά ἀ-
πόψε... τοῦ κυρίου Ἀλέκου δὲν τοῦ κακοφαίνονται
οἱ συντροφίες μας.

ΑΛΕΚΟΣ. Ἐπρεπε νὰ πῆς πῶς πολὺ μ' καλο-
φαίνονται καὶ μάλιστα μ' ἐνθουσιάζουνε.

δραματικός, και αν ειλικρινίστατα και φιλικώτατα θά τον εσυμβουλευάμεν—έστω και μετά την αποπεράτωσιν της τριλογίας του, — να εγκαταλείψη τὸ εἶδος δριστηκῶς, αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι δὲν τὸν ἐκτιμῶμεν και δὲν τὸν σεβόμεθα ὡς ἐργάτην τῆς Ἰδέας. Ἀπεναντίας μάλιστα αὐτὴ ἡ ἐπιμονὴ του εἰς τὸ νὰ γράφῃ παρὰ τὴν κλίσιν του δράματα, μόνον καὶ μόνον διότι νομίζει ὅτι μὲ αὐτὰ θὰ ἐξυπηρετηθῇ ἡ Ἰδέα του καλλίτερα και ἀποτελεσματικώτερα, ἀποδεικνύει ἴσα ἴσα ὅτι ἀγαπᾷ τόσο αὐτὴν τὴν Ἰδέαν, ὥστε νὰ μὴν τὸν μέλῃ ἂν δι' ἀγάπην της ἐλαττω-νεται(;) και ἂν ἀκούῃ κάθε τόσο ἀπὸ κριτικούς και ἀκρίτους τὸν ἀναβαλλόμενον.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΕΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

DR. KARL DIETERICH

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ*

(Ἡ ἀρχὴ του στὸ παρασμένο φύλλο).

Τῇ δευτέρῃ φάσει τοῦ γλωσσικοῦ ἀγῶνα σημειώ-σαν τὰ «Εἰδωλα» τοῦ Ἐμ. Ροῖδη. Ὁ συγγραφεὺς χωρὶς νὰ εἶναι ἐξ ἐπαγγέλματος γλωσσολόγος μπό-ρεσε νὰ κοιτάξῃ ἀπὸ ἓνα ὑψηλότερο γλωσσικοφιλο-σοφικὸ σημεῖο τὸ ζήτημα, καὶ κατῴρθωσε μὲ πλού-σιους παραλληλισμούς ἀπὸ τὶς νέες Εὐρωπαϊκὰς γλώσ-σας νὰ ἀνατρέψῃ θαυμάσια τὶς κύριες προλήψεις τῶν γραμματισμένων Ἑλλήνων ἐναντίον τῆς μητρικῆς τῶν γλώσσας, τὴ δὲθεν διαφορά της, βλάβη της, ἀνωμαλία και φτώχεια της. Τὸ βιβλίο του ἀντίθετα πρὸς τὸ βιβλίο τοῦ Ψυχάρη ἔχει καθαρὸ ἀντικειμε-νικοθεωρητικὸ χαρακτῆρα και εἶναι ἱγραμμένο—φυ-σικὰ ἀπὸ πρακτικὸ λόγο—στὴ συνθηματικὴ καθα-ρεύουσα, τὴν ὁποία ὁ συγγραφεὺς ἐμμέσως πολεμεῖ.

Ἐνῶ ὁ Ψυχάρης και ὁ Ροῖδης ἐξέτασαν τὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ ὡς κάτι τι ἀπομονωμένο, και ἐ-τόνισαν πρὸ πάντων τὸ γραμματικοφιλογολογικὸ μέρος τοῦ ζητήματος, δύο ἄλλοι ἐξέτασαν τὴ γλωσσικὴ ἀναμόρφωση ὑπὸ αἰσθητικῇ ἐποψῇ και ἔτσι τὴν ἐ-φεραν σιμώτερα στὸ κέντρο τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

*) Δημοσιεύτηκε τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1905 στὸ γερμα-νικὸ περιοδικὸ Grenzboten.

δὲν τὴ θεωροῦν πλέον μὲ ξερὴ λογικὴ ὡς ἱστορικὴ ἀ-νάγκη ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὸ αἶσθημα ὡς ἀπαίτηση τῆς ποιητικῆς φαντασίας.

Πρῶτα πρῶτα ἐτόνισαν ὑπ' αὐτὴ τὴν ἐποψῇ τὸ ζήτημα—και τοὺς ὀφείλεται γι' αὐτὸ τιμὴ—οἱ δύο πρῶτοι Ἕλληνες αἰσθητικοί, Ἰάκωβος Πολυλάς και Κωστῆς Παλαμᾶς, ὁ δεύτερος μάλιστα γνωστός και ὡς ὑπέροχος λυρικός ποιητής. Ὁ Πολυλάς, ὁ ἀπόστολος και βιογράφος τοῦ πρώτου μεγάλου ποιη-τῇ Διονυσίου Σολωμοῦ και μεταφραστῆς τοῦ «Ἀμ-λέτου», ἔγραψε τὶς σκέψεις του γιὰ τὴ νεοελληνικὴ φιλογολογικὴ γλώσσα σ' ἓνα βιβλιαράκι τὸ 1892. Πα-ραβάλλει τὴν ἀκαδημαϊκὴν ποίησιν τοῦ Ραγκαβῆ, τῆς ὁποίας τὴν τεχνητὴ γλώσσα θεωροῦσαν ὡς πρό-τυπο, μὲ τὴν ποίησιν τοῦ Σολωμοῦ τὴ βγαλμένη ἀπὸ τὴν πηγὴ τῆς λαϊκῆς ποίησιν, και ἡ πρώτη ἔχει τὴν ἴδια σχέση μὲ τὴν δεύτερη τὴν ὁποία ἔ-χει μεσαιωνικὴ ποίησιν τῆς Ἰταλίας μὲ τὴ ποί-ησιν τοῦ Δάντη. Καὶ εἶναι βέβαια τὸ ἴδιο ψυχολο-γικὸ φαινόμενο ὅταν ὁ Πολυλάς λέγει γιὰ τοὺς νεο-Ἕλληνας κλασικιστάς: «ἔμειναν τέκνα πιστὰ τῆς σχολαστικῆς παραδόσεως» ἡ θερμὴ λατρεῖα τοῦ θαυ-μασίου ὁργανισμοῦ τῆς ἀρχαίας, ὁ εὐγενὴς ζήλος νὰ προικίσουν τὸ ἔθνος μὲ γλώσσαν φιλογολογικὴν, ἀντί-παλον τῶν νεωτέρων, τοὺς ἔκαμαν ν' ἀκολουθήσουν μέθοδον κατ' ἐπιφάνειαν συντελεστικὴν, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ἀνίκανον, εἰς τοῦτο κληρονομικὴ ριζωμένη πλάνη τοὺς ἐμπόδισε νὰ συλλάβουν τὴν ἀληθῆ τοῦ συγγραφεὺς ἀποστολήν, ἡ ὁποία συνίσταται κυρίως νὰ συνεργήσῃ, ὡς ἀνωτέρα και πλέον φωτισμένη διάνοια, εἰς ὁργανικὴν ἐκτύλιξιν τῆς ἐθνικῆς γλώσ-σης, ὅχι ποτὲ εἰς αὐθαίρετον διόρθωσιν και πα-ραμόρφωσιν... Ἡ τεχνητὴ ἀτμόσφαιρα, ὅπου ἐκλεί-σθησαν, και τὸ πνεῦμα τοὺς ἐπνίξε, και τὸ αἶσθημα τοὺς ἐμάρανεν...»

Ὁ Πολυλάς ὡς κορυφαίος τοῦ εἶναι, καθὼς και τὸ μεγάλο πρότυπό του ὁ Σολωμός στηρίζεται στὸν Ἰταλικὸ πολιτισμὸ, και εἶναι παράξενη σύμ-πτωσις ὅτι αὐτὸς ὁ πολιτισμὸς ποὺ χρειάστηκε τόσο καιρὸ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ λατινισμοῦ, ἔγινε τώρα ἐλευθερωτὴς τῆς νεοελληνικῆς φιλογολογίας· ἐπειδὴ καθὼς σ' ἄλλο μέρος εἶπαμε ὅλη ἡ νέα φι-λογολογικὴ κίνησις τῆς Ἑλλάδος πηγάζει ἀπὸ τὴν Κερκυραϊκὴν κίνησιν ἡ ὁποία πάλιν ἦλθε κατ' εὐθεῖ-αν ἀπὸ τὴν Ἰταλία.

Ὡς χαρακτηριστικὰς ἐμφανίσεις σ' αὐτὸ τὸν κύκλο τοῦ Ἰταλοελληνικοῦ πολιτισμοῦ ὀνομάζομε τὸν

ἡμιέλληνα Ἰταλὸ Νικόλαο Θωμαζαῖο, ὁ ὁποῖος λαβαίνοντας ὑπ' ὄψιν και τὸ γλωσσικὸ ζήτημα στὴν Ἑλλάδα ἔγραψε μιὰ σημαντικώτατη μελέτη γιὰ τὴ στενότερη σχέση τῆς γλώσσας και τοῦ πολιτι-σμοῦ, και τὸν Γεώργιο Καλασγοῦρο ὁ ὁποῖος σὲ μιὰ μελέτῃ γιὰ τὴ μετάφρασιν τοῦ «Ἀμλέτου» ἀπὸ τὸν Πολυλά, σὲ ἰδιαίτερες πραγματεῖες καθὼς και σὲ πολλές μεταφράσεις ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴν ποίησιν, ὑπε-ράσπισε τὴ γνώμη πὼς πραγματικὴ ἀκμὴ τῆς νεο-ελληνικῆς φιλογολογίας μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ μόνο μὲ τὴ λαϊκὴ γλώσσα ἐξυγενισμένη ἀπὸ τὴν Τέχνην.

Σχεδὸν τὴν ἴδια ἐποχὴ ποὺ δημοσιεύτηκε ἡ γλωσ-σικὴ μελέτη τοῦ Πολυλά, δηλαδὴ στὴν ἀρχὴ τοῦ 1890οῦ ἔτους πῆρε ἡ γλωσσικοαἰσθητικὴ κίνησις στὴν Ἀθῆνα μιὰ γερὴ ὥθησιν και προαγωγή ἀπὸ τὴ κρι-τικὴ δράσιν τοῦ Ποιητῆ Παλαμᾶ. Ὡς ποιητὴς και ὡς κριτικὸς μᾶς θυμίζει ἀφ' ἐνὸς τὴν Κορυφαίαν σχολὴν και ἀφ' ἑτέρου τοὺς Γάλλους. Ἐδῶ ἔχομε νὰ κάμωμε μόνο μὲ τὴν κριτικὴν του δράσιν και μᾶς εἶναι πολὺ εὐχάριστο τὸ ὅτι ὁ Παλαμᾶς ἀρχίσε ἀπὸ τὸν παρασμένο χρόνον νὰ μαζεύῃ τὶς κριτικὰς του μελέτες ἀπὸ τὶς ὁποῖες μᾶς ἔδωκε τὸν πρῶτον τόμον. Κ' ἔτσι ἔχομε μιὰ εἰκόνα τῆς αἰσθητικῆς του προ-σωπικότητος.

Εἶναι ὀχτὼ πραγματεῖες μὲ τὸ γενικὸν τίτλον «Τί-χνης ἰδέα», οἱ ὁποῖες ἀναφέρονται ἐν μέρει σὲ ὀρισμέ-νες ποιητικὰς προσωπικότητες και τὰ ἔργα των, ἐν μέρει δὲ εἶναι γενικὰς σκέψεις γιὰ τὴ φιλογολογικὴ θέ-ξιλιξις τῆς νέας Ἑλλάδος. Ὁ Παλαμᾶς εἶναι βα-θὺς ἀπροκατάληπτος παρατηρητὴς, κριτικὸς τοῦ ὁποῖου ἡ ὀξύτητα τῆς σκέψης μετριάζεται πολὺ ἀπὸ τὴ λεπτότητα τοῦ ποιητικοῦ αἰσθήματος· δὲν εἶναι ἐπιθετικὴ πολεμικὴ φύσις ἡ ὁποία νὰ πολεμᾷ ἀσυλλόγιστα μὲ πάθος και ἐνέργεια γιὰ ἓνα ἰδανικὸν και ν' ἀδυνατίζῃ και ἀποπλίζῃ τὸν ἀντίπαλον μὲ τὴ μανία τῶν ἐπιθέσεων· εἶναι μᾶλλον ἀνθρωπος τῆς πέννας παρὰ τοῦ ζωντανοῦ λόγου· πρὸ δημοσιογράφος παρὰ ρήτορας, και ἐπιδρᾷ περισσότερο στὸ νοῦν και στὸ αἶσθημα παρὰ στὴ θέλησιν και στὴ δράσιν. Κι αὐ-τὸ τον ξεχωρίζει ἀπὸ τὸν Ρουμανόν, ὁ ὁποῖος ἔκαμε γιὰ τὴν πνευματικὴν ἐλευθέρωσιν τῆς πατρίδας του ὅ,τι ὁ Παλαμᾶς ὑπόσχεται νὰ κάμῃ γιὰ τὴν Ἑλ-λάδα, τὸν Titu Maiorescu, ποὺ πρῶτος αὐτὸς μὲ τὴ φωτεινότητι κριτικὴν του και ἐπιδημητικὴν προσωπικότητά του ἐμόρφωσε μιὰ νέα πνευματικὴ ζωὴ στὴ Ρουμανία. Ἐκτὸς τούτου ὁμοῦ εἶναι ὁ Παλαμᾶς ὁ ἀγνωρισμένος ὁδηγὸς τῶν νέων στὸ

ΜΙΜΙΚΟΣ. Ἄν ἔλεγα τὸ πρῶτον, τὸ ἴδιον κάνεις, ἂν ἔλεγα τὸ δεύτερον θάλεγα ὑπερβολή. (Οἱ δύο ἄν-τροι χαιρετᾶνε και φέδγουνε).

ΣΚΗΝΗ Δ'.

Κλειούλα και Ἀννούλα.

ΚΛΕΙΟΥΛΑ (Τρέχει ὡς ξαφνισμένη στὸ παρά-θυρο και κοιτάζει στὸ δρόμον. Ἐξω σκοτάδι βαθύ. Κρατεῖ σιωπὴ μακριά. Ἡ Ἀννούλα τὴν κοιτάζει ἀκίνητη. Σὺν ὁ ἦχος τῶν βηματικῶν τῶν ἀντρῶν σβύ-στηκε, ἡ Κλειούλα ξαφνικὰ ἀφίνει τὸ παράθυρον και ῥήγνεται στὸ λαμπρὸ τῆς Ἀννούλας κλαίοντα· μ' ἀναφυλλητό). Ἀννούλα μου, ἀγαπημένη μου Ἀν-νούλα... νὰ ξέρης πόσο εἶμαι βασανισμένη.

ΑΝΝΟΥΛΑ. Οἱ μυρωδιές, οἱ μυρωδιές!

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

ΜΕΡΟΣ Β'.

Ἡ σκηνὴ παρασταίνεται τὸ γραφεῖο τοῦ Μιμίκου, πλούσια ἐπιπλωμένο, ὡς κάμαρα ὑποδοχῆς. Ἀνα-παυτικὰς πολυθρόνας κ' ἓνα γραφεῖο μὲ χαρτιά και

βιβλία στὸ βάθος. Εἰκόνες υτοῦς τοίχους. Ἀριστερὰ τὰ παραθύρα βλέπουνε στὸ δρόμον. Στὸ βάθος μιὰ πόρτα και δεξιὰ ἄλλη μιὰ, ποὺ συγκοινωνεῖ μὲ τὴν κάμαρα τοῦ ὑπνίου τῆς Κλειούλας.

ΣΚΗΝΗ Α'.

Μιμίκος, ὕστερα Λενιώ και Δέσπω.

ΜΙΜΙΚΟΣ (Κάθεται στὸ γραφεῖο του και γρά-φει). Α. Μ. φράγκα 35, Δ. Ι. 80, Ἀνώνυμος 500, ἔβγε του ἀφτουνοῦ τοῦ ἀνώνυμου... ψευτοδόξες δὲ γυρθεῖ... κ' ἔχει δικίον, τί εἶναι ὁ παρὰς μπροστὰ στὴ ζωὴ ποὺ δίνουνε ἄλλοι γιὰ τὴν τιμὴν και τὸ μεγαλεῖο τῆς πατρίδας;... Καὶ ὁμοῦς ἐκεῖνος ποὺ δί-νει παρὰ σημειώνεται μ' ἐπαίνους τῶνομά του... σὺ λένε ὁ τάδε εἶναι μεγάλος πατριώτης, ὁμογενής, και ἀξίζει νὰ τοῦ στήσουνε ἀδριάντα... νὰ γράφουνε στὴν ἱστορίαν μὲ χρυσὰ γράμματα τῶνομά του... Ἐνῶ ἐκεῖνοῦ ποὺ σκοτώθηκε τόσο γενναῖα, ποὺ μὲ ἐνθου-σιασμὸ, μὲ χαρὰ και περηφάνεια ἔθαλε τὸ στήθος του μπροστὰ στὴ λόχη τοῦ ὀχτροῦ... Τίποτα, θὰ χαθῇ τῶνομά του... οὔτε θὰ ἀναφερθῇ καν και ἂν οἱ συμπολεμιστὴς του φερτοῦνε φοβιτσιάρικα θὰ κατη-γορηθῇ κ' ἀφτὸς ἔδικα... Ἔτσι εἶναι ὁ παλιόκοσμος ἀφτός... Τροχὸς τῆς ἀδικίας... Ααλούλης 350, ἀπὸ

ποσοτὰ τῶν ἐργατῶν τοῦ καταστημάτου Α. Ν. και Σίας 87 και 50, ἕνας ἄπορος 1. Ὁ καημένος ἀφτός ὁ ἄπορος, ὁ θεὸς νὰ τοῦ τὰ χιλιάση... Ἀς τὰ βλέ-πουνε οἱ πλούσιοι κ' ἂς κοκκινίζουνε ἀπὸ ντροπὴ... Σὺν εἶναι ἀνάγκη, λέει, ἀνοίγουνε τὰ πουργιὰ τους... σὰ δηλαδὴ δὲν ὑπάρχει πιά ἀνάγκη... Κύριε συνά-δερε, σὰς παρακαλῶ νὰ δεχθῇτε τὶς πρῶτες ἀφτὲς εἰσφορές. (Κλείει τὸ φάκελλο και φωνάζει). Λενιώ!... Λενιώ!... Μικρὰ πράγματα... ἂς εἶναι και ἀρχή... Πρέπει ὁμοῦς κανεῖς νὰ κάνῃ τὸ χρέος του...

ΛΕΝΙΩ (Μπαίνει). Μὲ φωνάζατε, κύριε;...**ΜΙΜΙΚΟΣ.** Εἶναι κάτῳ ὁ Ἀντώνης;**ΛΕΝΙΩ.** Μάλιστα.

ΜΙΜΙΚΟΣ. Πές του νὰ πᾶν ἀφτὸ τὸ γράμμα στὴ διεφθυσή σου... (Δίνει τὸ γράμμα). Τώρα ἀμέ-σως... Ν' ἀφίση κάθε ἄλλη δουλειά... ἀκούς; Κι ὕστερα νὰ περάσῃ ἀπὸ τοῦ κυρίου Κώστα Κανούλη, κατὰλαβες, τοῦ θεῖου τῆς κυρίας Ἀννούλας, και νὰ τοῦ πῇ ἀπὸ μέρους μου πολλὰ χαιρετίσματα και ὅ-τι φρόντισα γιὰ κείνο ποὺ μοῦ εἶπε... Κατὰλαβες;

ΛΕΝΙΩ. Μάλιστα.

ΜΙΜΙΚΟΣ. Κ' ὕστερα νὰ περάσῃ μιὰ κ' ἀπὸ τὸ μαγαζὶ και νὰ πῇ τοῦ Διονύσιου νῆτρη τὸ βράδυ ἔδω, τὸν θέλω... Δὲ θὰ πάω σήμερα στὸ μαγαζὶ... Γιὰ τὰ γράμματα ἔδωσα διαταγὴν στὸ Γρηγόρη.

φιλολογικό κόσμο της Ελλάδας, αν και αποφεύγει σχεδόν με αγωνία κάθε δημόσια εμφάνιση, και μάλιστα ούτε στο καφενείο μπορεί να τον δει κανείς, και μόνο σπάνια βγαίνει από το ήσυχο μελετητήριο του.

Γι' αυτό δεν είναι απλή σύμπτωση το ότι ο Παλαμάς ακριβώς την έλλειψη αθρόου και σοβαρής μελέτης θεωρεί ως την κυρία έλλειψη της Έλληνικής φιλολογίας. «Δεν της λείπει της λογοτεχνίας μας πνοή και η πνοή αυτή την ανυψώνει κάποτε προς τα αιθέρια» της λείπει της λογοτεχνίας μας μελέτη. Κι' αυτό που της λείπει κάνει το δρόμο της πολλές φορές να μοιάζει όχι με πουλιού φτέρωμα, αλλά με πέταμα χαρτινίου αϊτού. Γλήγορ' άργα, θα πείση και θα σπάση. Η μελέτη δυναμώνει και ρυθμίζει την πνοή· τα δύο συναλλάσσονται σε κάτι άκρυν και γεννώνε τη ζωή της φαντασίας την οργανική. Και μας λείπει τσάκιο και τώργανωμένο.... Γι' αυτό το κ' έχουμε λαμπρά και πλούσια αὐτοσχεδίασματα, όχι όμως και μελετημένα σιδεροθεμέλιωτα έργα από κείνα που άφηφούν τους αιώνας..... Είμαστε πιο πλούσιοι σε λυρικά έργα, και όχι τόσο στα έπικά κι' ακόμα λιγώτερο στα δραματικά. Είμαστε πιο φτωχοί στο μεγάλο κοινωνικό μυθιστόρημα, παρ' όσο είμαστε στο σύντομο διήγημα, κι' ακόμα πιο τρανή είν' η φτώχεια μας στη μυθιστορία την ιστορική». Και όμως, έτσι λέει ο Παλαμάς στο τέλος μιας πραγματείας του αδεν μπορούμε ν' άρνηθούμε ότι υπάρχει νεοελληνική φιλολογία — ο ίδιος αναφέρει τα καλύτερα από τα έργα της — κι' αν δεν είναι πιο πλούσια και καλύτερη, έτσι λέει παρα πέρα, ο λόγος είναι μάλλον εξωτερικός παρά εσωτερικός· δε φταίει τόσο το πνεύμα όσο το περιβάλλον μας». Κι' εδώ αναφέρει τον κύριο λόγο ο οποίος λένε ότι έφερε τη στείρωση στην αρχή της αρχαιότερης Ιταλικής Ποίησης. «Τα έργα της φαντασίας δε βρίσκουν καμιά σημαντική απήχηση στη χώρα μας». Εκτός αυτού έχουμε και κάτι τί άλλο: Την κυριαρχία των καλαμαράδων. Κάθε μουντζουρωτής χαρτιού νομίζει δικαίωμα του να κρίνει κι' επικρίνει τον ποιητή. «Κ' επειδή στην Ελλάδα ο μελανωτής, ένεννηταεννέα τοίς εκατό, πιστεύει πως με όσο αρχαιώτερα λόγια και τύπους μπαλώσει τα γραφόμενά του, τόσο ελληνικότερα στοχάζεται, και τόσο μοιάζει του Θουκυδίδη και του Σοφοκλή, καταφρονεί τον ποιητή· γιατί ο ποιητής, πάλι, κατά ένεννηταεννέα τοίς εκατό, πιστεύει πως όσο συμφωνότερα τα λό-

για του όλα τα ρυθμίστη με τα δημοτικά τραγούδια μας και με την εγκάρδια γλώσσα της ζωντανής τριγύρω του δλάνοιχτης ζωής, άλλο τόσο αξίζει να εὐλογηθῇ από τους Όμήρους και από τους Πλάτωνες». Βλέπεις πως εδώ αναφαίνεται πάλιν «ο κακός δαίμονας της Ελλάδας» ο δασκαλισμός ο οποίος δεν άφάνει στο πλήθος των λογίων να ανατείλῃ καμιά αληθινή καλλιτεχνική απόλαυση. Έτσι γράφει στην «Ήθική του Θεάτρου»: «Δεν βλέπετε ότι μερικά λόγια μόλις άκουσθούν από τη σκηνή κάνουν τον ένα να άγανακτῇ και τον άλλον να θυμώσει; Και είναι ακριβώς τα πιο χρωματιστά, τα πιο ζωντανά, τα πιο ήθικά λόγια». Λοιπόν και στην αισθητική παίζει ο δασκαλισμός έναν όλεθριο ρόλο.

Όσο περισσότερο ξαπλώνόταν η νέα κίνηση, τόσο καθαρότερα έβλεπαν πως το ζήτημα δεν είναι ούτε γραμματικοφιλολογικό ούτε αισθητικό αλλά πρό πάντων και κατά βθθος κοινωνικό και παιδαγωγικό. Αυτή η αντίληψη του κινήματος άρχισε να ώριμαζῃ κατὰ τα τελευταία έφτά ή οχτώ χρόνια, κέρδισε άμέσως τα πιο γερά κεφάλια του έθνους και έφερε στο φως τα πιο ευχάριστα φιλολογικά έργα, τα οποία έχει να επιδείξῃ η νέα Ελλάδα· ευχάριστα επειδή τα έμψυχώνει το πνεύμα της αὐστηρῆς αυτοκριτικής και διαλαλῶν την άπελευθέρωση από την όλεθρία αὐταπάτη και την υπερβολική αυτοεκτίμηση. Σ' αυτό το αποτέλεσμα πολύ συνετέλεσε και η άδολξη έκβαση του έλληνοτουρκικού πολέμου του 1897, ο οποίος έδειξε ένα όμοιο χάος διαφθορῆς στην εσωτερική πολιτική και κοινωνική ζωή, όπως τώρα ο Ρουσοϊάπωνικός πόλεμος στη Ρουσία. Κ' έτσι κι' εδώ αποδείχονται αληθινά τα λόγια του Treitschkes ότι ο πόλεμος είναι ο μεγάλος μορφωτής των λαών.

Χαρακτηριστικό είναι ότι η διάθεση των πνευμάτων όπου έδημιούργησε ο πόλεμος δεν εξωτερικεύθηκε άμέσως σε θεωρητικές μελέτες και πραγματείες, αλλά ξέσπασε στο σατυρικό διήγημα και δράμα με όξύτατο σατυρικό τόνο. Μόλις τα τελευταία χρόνια άρχισε η αντικειμενική κριτική της κοινωνικής κατάστασης.

Οι κύριοι αντιπρόσωποι του σατυρικού διηγήματος είναι ο Άργύρης Έφταλιώτης και Άντρέας Καρκαβίτσας. Και οι δύο άρχισαν με περιγραφές της λαϊκής ζωής και στη νέα φάση της εξέλιξης των έγιναν εξ αίτίας των περιστάσεων από ειρηνικοί ήθογγραφοί ώργισμένοι διαλαλῆται της συμφορῆς. Η

έπαναστατική φύση των φανερώθηκε ως τώρα μόνον όσον άφορῃ τη μορφή· είναι οι πρώτοι σημαντικοί πεζογράφοι οι οποίοι μεταχειρίστηκαν τη γλώσσα του λαού. Τώρα προσπαθούν να άποσπάσουν από το λογίο σχολαστικισμό, που άπειλεί να φαρμακώσει όλο το λαό, τη μάσκα του ψεύτικου πατριωτισμού και να άναστηλώσουν άπέναντί του την αληθινή κι' άνόθευτη εθνική ψυχή του λαού. Αυτό κάνει ο Έφταλιώτης στις «Φυλλάδες του Γεροδήμου» (1897) κι' ο Καρκαβίτσας στον «Άρχαιολόγο» (1904)· και στα δύο έργα φαίνεται ο πατριώτης συγγραφέας στο πρώτο με βιογραφική και στο δεύτερο με συμβολική μορφή· εκεί άντρείρεται μόνον η βλάβη του λαού, εδώ μας δίνονται και τα μέσα της θεραπείας.

Ο «Γεροδήμος» ένα από τα λίγα λείψανα της επανάστασης επικρίνει άυστηρά τις άδυναμίες της σημερινῆς γενεῆς· καυτηριάζει πρό πάντων τα τρία κύρια ελαττώματά της, τον προσωπικό εγωισμό, την κοινωνική άδιαφορία και τον πνευματικό κλασικισμό. Και για τα τρία μας δίνει ο συγγραφέας όχι και τόσο κολακευτικές εικόνες. Έτσι λέει για τον εγωισμό· «καθένας κυττάει τη δουλειά του... καθένας είναι το κέντρο του έαυτού του, κι' αυτό είναι το «εγώ» του Ρωμίου». Την προσωπική ματαιότητα θεωρεί άνώτερη από τη φροντίδα για το γενικό καλό. «Τί δεν μπορούσε να κάμῃ ένας νοῦς που είναι καλός τρεις μέρες να τυραννιέται γράφοντας δυσκολοχώνευτους στίχους, πλέκοντας άνωφίλητα έγκώμια, ή κυνηγώντας τιτοτένια ρουσφέτια; — Τί δεν μπορούσε να κάμῃ αν ξεχνοῦσε τον έαυτό του και θυμούνταν το ταλαίπωρο το Έθνος που τίμιους κι' αὐταπάρητους έργατες με το λυχνάρι γυρεύει κι' έναν δε βρίσκει!» Δυστυχώς και το σημερινό πολίτευμα των τοῦς δυναμώνει αυτό τον εγωισμό. Το χαρακτηρίζει σε «μελόπητα» που άπάνω της κολλᾶνε σε σφήκες τα κακά της άκαματοσύνης και της πείνας. «Ο Ρωμῖος δε νοιάζεται για το γενικό καλό, φροντίζει για το νοικοκυριό του και για τη περιουσία του· όλα τα άλλα άφίνει στα χέρια πληρωμένων γραμματικών· ο Ρωμῖος ξεσπαθώνει μόνον όταν πρόκειται για το στιγμιαίο άτομικό συμφέρο του. «Αν του πῇ κανείς για τα καθήκοντα προς την κοινότητα και την πατρίδα του άπαντάει: «Ωχ άδερφέ κουταμάρες!... Άφησέ μας να τελειώσουμε αυτή την άναφορά που γράφουμε στο Μουφτή, να μας κάμῃ τη χάρη και γκεμίσῃ τον τοίχο του γείτονα που μας σκοτεινιάζει τα παρὰθυρα»

ΛΕΝΙΩ. Μάλιστα.

ΜΙΜΙΚΟΣ. Θα πάῃ το γράμμα στη διέφθυσή του, κ' ύστερα θα περάσῃ από του κυρίου Κώστα Κανούλη και θα του πῇ πως φρόντισα για κείνο που μου είπες κτλ. Πήγαινε. (Η Λενιώ κάνει να φύγῃ). Δέ μου λές; ή κυρία σου που είναι;

ΛΕΝΙΩ. Η κυρία μου;.. στην κάμαρά της.

ΜΙΜΙΚΟΣ. Τί κάνει;

ΛΕΝΙΩ (Με στεναχώρια). Τί κάνει... δεν ξέρω... συγγιζεί θαρρώ...

ΜΙΜΙΚΟΣ. Καλά, πήγαινε. (Η Λενιώ φέγγει). Δεν ξέρω τί να φανταστώ για τη γυναίκα αφέτη... Άλλοιώτικη γέννησε... Άλλη εΐτανε πρί, θαρρείς, κι άλλη τώρα... Το πουλάκι μου κάτι θάχῃ... Ίδιοτροπίες νάναι;... Διάθεση δεν έχει;... Κι' αφέτη ή Λενιώ κάτι πρέπει να ξέρῃ... Τώρα που τήνε ρώτησα για την κυρία της μ' άποκρίθηκε με στεναχώρια... (Κοιτάζει τα χαρτιά του) Τ' είν' αφέτο έδώ... Γράμμα από το Λίβερπουλ... Κ' έδωσα διαταγή σαν έρτη γράμμα από το Λίβερπουλ να με ειδοποιήσουν άμέσως... Άχ! αφέτος ο Γρηγόρης, πάντα άφηρημένος, τόσο χρονώ υπάλληλος και δεν έχει το νού του στο κεφάλι, μόνο νάχῃ δικιά του δουλειά... Κάμ' τονα παρατήρηση, ξανακάμ' τονα, πάλε ο ίδιος, πάλε ο ίδιος... το γουδί το γουδοχι-

ρι... (Άνοίγει το γράμμα). Τα παμπάκια, λές, δεν είναι σύμφωνα με το δείγμα και γι' αφέτο να φροντίσουμε να τα πουλήσουμε άλλοῦ ή να ξεπέσουμε δέκα στα έκατό... Το είπα εγώ πως θα μας γίνῃ καμιά τέτοια δουλειά... Άφέτο μᾶς έλειπε τώρα... Πάνε πιά οι δουλειές σ' αφέτηνα την πόλη... Άφού δεν μπορούμε ν' άντικρύσουμε τα έξοδά μας, χάνουμε και κάθε μέρα από το κεφάλαιο... Δεν μπορεί να διαθήσῃ κανείς σε μεγάλο κύκλο τον παρὰ του... (Η Κλειούλα τραγουδεί στην κάμαρά της) Κέφια της ήρτανε της κυρίας και τραγουδεί· προτιμῶ να την άκούω να τραγουδῇ παρὰ να μου κάνη τόσες παραξενιές... Κι' αφέτο περαστικό θάνα... Θα πάῃ κι αφέτο... (Μικρή σιωπή) Πως μοιάζει όμως της μητέρας της σε μερικά της καμώματα... έτσι εΐτανε και κείνη στα νεατά της... ιδιότροπη και πατιρντιτσού... ο πεθερός μου ο Γιακουβάκης πάντα έχει να το λῇ... Τῆς μάνας της παιδί... (Σκέφτεται) Τί περίεργος άνθρωπος, αλήθεια, ο κύρ Γιακουβάκης, καρφί δεν τον κόβει για τίποτα... Το σκάκι του και τα πράγματα όπως θέλει ο Θεός... παλιός άνθρωπος... Θυμῶμαι που ήθελε να δώσῃ την κόρη του στο Γιάννο το χηριό, κ' εΐταν πεισμένος πως στην οίκουμενη δεν μπορούσε να βρεθῇ καλύτερος γαμπρός· και όμως σαν του είπε η γυναίκα του πως ένα τέ-

τοιο πράμα δεν μπορούσε να γίνῃ, παραδέχτηκε έμεινα για γαμπρό, χωρίς νάχῃ καμιά καλή ιδέα για το άτομό μου και χωρίς κανέναν μορφασμό να ταράξῃ τα μισίδια του προσώπου του... Καλός άνθρωπος ο καημένος και όμως... ο κακομοίρης... Ποιος μου είπε, μ' ποιος μου είπε μια φορά για την πεθερά μου... τότε που εΐτανε για νάρραδωνιαστώ... Τέλος. (Περπατῇ στη σκηνή) Εΐτανε γυναίκα της μόδας, χωρίς πρόληψες... (Χτυπά ή πόρτα της κάμαρας) Μπρός!

ΛΕΝΙΩ (Μπαίνει). Κύριε, ήρτε μια κυρία και θέλει να σας διῇ...

ΜΙΜΙΚΟΣ (Σκεπτικός). Μια κυρία; Έμένα; Δέ σου είπε τ' όνομά της;...

ΛΕΝΙΩ. Όχι.

ΜΙΜΙΚΟΣ. Νέα ή γριά;

ΛΕΝΙΩ. Μεσόκοπη.

ΜΙΜΙΚΟΣ. Πές τηνα να όρίσῃ. (Η Λενιώ φέγγει) Ποιά να είναι άραγε;.. τί να με θέλει;.. Κι' αν είναι αλήθεια αφέτο που λένε;... Δέ βαριέσαι, κακές γλώσσες... Τον ποντικό γενίτσaro τότε κάνουνε... Πρέπει να πῶ του Διονύση ν' άπαντήσῃ άμέσως. Δεν ξέρει κανείς τί μπορεί να γίνῃ... Μπλ' έχω και για τη γούνα του ράματα... Μαζέβει τους υπάλληλους και τους άπαγγέλλει, λές, ποιήματα ο

Κ' έτσι ο έγωισμός καταντάει στο τέλος κοινωνική αδιαφορία και απάθεια, ή οποία εκδηλώνεται στην επίκληση ξένης βοήθειας και στην έρρηση κά-θε άρετής του λαού. Κ' εδώ έχει την πηγή της ή ξενομανία στην πολιτική και κοινωνική των ζωή. Έτσι άναπτύχθηκε ο φιλελληνισμός, γι' αυτόν όποιον ο συγγραφέας με τό δικίο του λέγει, ότι έδωσε πο-λύ τους Έλληνες. «Μας έκαμε να προσμένουμε απ' άλλωνους τή δουλειά μας. Τις δουλειές του τόπου μας πρέπει να τις βολέψη ο ξένος. Και τί θα κατα-λάβη ο πατριώτης, αν καλοπερνά ή τόπος κι' αυ-τός στερείται! Τι καινούριες θεωρίες είναι πάλι αυ-τές! βοήθεια, βοήθεια, φίλε μου. Ευρώπη, διπλω-ματία, πρεσβείες». Αυτή ή έλλειψη αυτοπεποίθησης έχει ως άποτέλεσμα την περιφρόνηση και κατα-στροφή των πατριών. «Ό,τι κι' αν κοιτάξης μέσα στη Ρωμιούση, μά σε χωριό είσαι, σε χώρα, κορί-ται βλέπεις, αγώρι, ένα πράμα παρατηρείς, πώς ό,τι μάς έμεινε δικό μας σιγά σιγά τάποσκυβαλί-ζουμε. Τή γλώσσα μας, την πετάξαμε· τά τραγού-δια μας, τά πετάξαμε· τους χορούς μας, τους άρ-νηθήκαμε. Η μουσική μας πρέπει νάρθη από την Ευρώπη, κι' ή γλώσσα μας από την άρχαιότητα...».

Κι έτσι έρχόμαστε στο τρίτο και βαρύτατο κα-κό του Έλληνισμού, στο γλωσσικό ζήτημα και τους μεγάλους του κινδύνους γι' ατήν πολιτική και πνευ-ματική ζωή. Κι εδώ μιλάει ο Έφταλιώτης έντονώ-τερα και πικρότερα. «Ποιος νά σ' άκούση, κι αν τους τό πής, πώς γι' ατήν το έθνος δική του δύναμη και ζωή, πρέπει και δική του γλώσσα να μιλή και να γράφει. Πώς γι' ατήν να σταλάζουμε άνθρωπισμό στη ρωμαίικη την καρδιά πρέπει να διδάσκουμε, να πα-ρασταίουμε, και να τραγουδούμε στη γλώσσα της, κι όχι σε γλώσσα που δεν άκούστηκε ποτέ; αλά-κερη σ' ένα σπιτικό, παρά μέρος πρι να φανή ο Χριστός, μέρος σά φάνηκε ο Μωάμεθ, και μέρος θα μιληθώ σαν ξαναφανή ο Μεσσίας!»

Η διαστροφή αυτή της φυσικής γλώσσας είναι μια πρωτάκουστη τυραννία του πνεύματος: α' Ο Τουρκικός ζυγός δε συγκρίνεται καθόλου με το ζυγό του δασκαλισμού». Και όπως ή γλώσσα έτσι και ή φιλολογία ήταν προϊόν του δασκαλισμού: α' Α-φοφύ άλλο δε συλλογιούνταν παρά τό τί είπε τό δεινά μεγάλο κεφάλι, και τό τί έγραψε τό τάδε, που καιρός να καθήση και να ρωτήξη και τό δικό του κεφαλάκι ο δάσκαλος, ίσως μαθί του πη κι αυτό κατιτίς! Καθίσανε λοιπόν οι φίλοι στην έδρα τους,

και θίσισαν: Πώς τό μέτρο πρέπει να είναι έτσι, ή «λύσις» έτσι, ή «κάθαρσις» έτσι».

α' Αλλά, έτσι φωνάζει ο συγγραφέας με δίκαια άγανάκτηση, τί καλό μάς έκαμαν ως την ώρα οι μετο-χές και τά άπαρέμφατα, που τά σπείρατε σαν πατά-τες στη Ρούμελη, στη Μακεδονία, στην Ήπειρο; Ός τότε πιά θα νανουρίζουμε τάκαμάτικο αυτό έθνος μ' άνωφέλητα λόγια με παλιές ιστορίες; Τό γλωσ-σικό ζήτημα είναι γι' αυτόν ζήτημα εθνικής ύπαρ-ξης. «Τό ζήτημα εδώ δεν είναι αν πρέπει να μι-λάμε Ρωμαίικα ή Άρτικα, άλλ' αν θα μιλάμε Ρω-μαίικα ή Βουλγάρικα, Τούρκικα ή Άρβανίτικα».

Αυτός ο σχολαστικισμός δίνει σ' όλη τή φιλολο-γία και παιδεία ένα τεχνητό, ψεύτικο χαρακτήρα· παραγνωρίζουν τά αναγκαία και ασχολούνται με τά περιττά. Στόν Έλληνικό σύλλογο της Πόλης κά-νουν διαλέξεις γι' α διάφορες έπιστήμες. «Βλέπεις από την ούρα έπιασαν τή δουλειά, αρχίζουν την έ-θνική προκοπή από· κεί που την τελειώνουν οι άλλοι... Μονάχες τους θάρθουν οι έπιστήμες· ές μά-θη πρώτα τό έθνος από δουλειά... αφήστε τα τά συντάγματα, τά θέατρα, τις Άκαδημίες (χωρίς Ά-καδημαϊκούς!) και τις φιλολογίες! Αυτά είναι λούσα που ένα έθνος τά συλλογιέται όταν έχη όλο τό είναι του».

Τά καλά μιας θετικής εργασίας γι' α το κοινό συμφέρον και τά κακά μιας άπραγης και άκαρπης άρχαιομανίας διαλαλεί ο Καρκαβίτσας στο σατυρι-κοσυμβολικό του δήγημα α' «Άρχαιολόγος». Συμ-βολικό τό λέμε επειδή στα δύο κύρια πρόσωπά του, τους άδερφούς Δημήτρη και Άριστόδημο Εύμορφό-πουλο, ένσωματώνει την Έλληνική κοινωνία. Ο ένας αντιπροσωπεύει τό νεοελληνικό λαό, ο άλλος, ο άρχαιολόγος τό σχολαστικό δασκλισμό. Κ' οι δύο τους βρίσκονται σε αδιάκοπη πάλη· ο πρώτος σαν πρακτικός που είναι κυττάζει μόνο την ύλική εύμά-ρεια της οικογενείας του· ο δεύτερος που συλλογι-ζεται μόνο πώς να ξεθάψη όσο τό δυνατόν περισσό-τερες άρχαιότητες, καταστρέφει τό πατρικό του κτήμα με τις άνασκαφές του, και άμέσως μετά τό θάνατο της μητέρας των τό βγάνουν στο πλειστη-ριασμό και πέφτει στα φθονερά χέρια των γειτόνων Χαγάνου (Τούρκου) και θεομίσητου (Βουλγάρου). Ο άρχαιολόγος θέλει να τους αντίσταθώ και να τους διώξη από τό πατρικό του κτήμα. Ο νεώτερος όμως άδερφός του τον έμποδίζει και στην έρώτησή του, αν πρέπει να τους αφήσουν τό πατρικό των κτήμα λείει:

«Και βίβαια δεν πρέπει να τους τάφήσης. Ότε γώ είπα τέτοιο λόγο, μά πρέπει και μεις να έργαστού-με και να τακτοποιήσουμε τό μικρό μας χωράφι». Έμειναν και οι δύο στο σπίτι της συγγένισσάς των Έλπίδας· ο Δημήτρης την αγαπούσε και κατώρ-θωσε με τή βοήθειά της να υπερνικήση την αντίστα-ση του άδερφού του και να τον πείση να χαρίση γεναιόδωρα στο δανειστή και τό ύποθηκευμένο τους σπίτι. Κι αυτός πάει μαζί με την αγαπημένη του και δουλεύει μεροδούλι στο κτήμα του Βουλγάρου. Μά τότε ξεσπάει πάλι στον αδιόρθωτο μεγαλείτερο άδερφό ή περηφάνεια γι' α τό σόι του και λείει στην Έλπίδα: «Άκού; να καταντήση δούλος του δού-λου του! Σέρις τ' ήταν μια φορά οι Θεομίσητοι στους Εύμορφόπουλους; Κοπέλια τους· νά! και κάτι χειρότερ' από κοπέλια τους.

— Μά μήν κυττά τ' ήταν μια φορά, του ά-παντούσε με χαμόγελο έκείνη· κύττα τώρα που είναι άφεντάδες.

— Άφεντάδες! άφεντάδες; φώναζε έρεθισμένος έ-κείνος· τέτοιους άφεντάδες έγω τους γράφω στην πατούσα μου, Ψέ! άφεντάδες! Κι αν είναι τί; ο γιός του Εύμορφόπουλου δεν πρέπει να τους δουλεύη· όχι, δεν πρέπει.

Ένώ ο άρχαιολόγος μένει με τό πείσμα του, ο Δημήτρης προκόφει τόσο με τή γερή και αδιά-κοπη δουλειά του, ώστε μπορεί σε λίγο να σκέπτε-ται γι' α τό γάμο του. Η άγαπημένη του τον έκαμε να νοιώση την πραγματική ουσία της Έλληνικής άρχαιότητας, γι' α την όποία αυτός χάρις στον άδε-ρφό του είχε ψηλοκρατούμενες ιδέες. Έπικρίνει μια ελόκληρη γενεά με τ' ακόλουθα λόγια της. «Έσείς την πάθατε όπως οι κάτοικοι της γής με τό πεγ-γάρι· βλέπουνε πάντα τή ζωή των Εύμορφόπουλων από τή μία της όψη, τή λαμπρή. Έτσι σ' έφτια-σε τό σκολειό. Σ' έθρεψε τή φαντασία και σ' έκό-τωσε την πράξη. Σ' έδειξε την άρχαία Έλλάδα, ένα άπέραντο τεμπελχανιό. Μά δεν είταν τέτοια — μάθε τό από μένα — δεν ήταν τέτοια. Ήταν έν άρ-γαστήρι, μεγάλο άργαστήρι απ' όλες τις τέχνες της ζωής.

Κ' έτσι ήρθε ή μέρα του γάμου και μ' αυτή τό μαύρο πεπρωμένο του άρχαιολόγου· του ήταν αδύνα-το να αφήση να στήσουν στη τραπέζα τή τό αλά-μα της Δόξας, τό ωραιότερο από τά αγάλματά του. Ένώ όμως τό έστηναν έπεσε ο μαρμαρίνος κολοσσός και του σύντριψε τό κεφάλι — ο τελευταίος αντιπρό-

κύριος... μου κόπηκε και ποιητάκος... δεν είναι ά-σχημο να είναι κανείς ποιητής μά... έτσι όμως δε γίνεται, παραμελεί τή δουλειά του... ή παπας ή ξεβγάς...

ΔΕΣΠΩ (Μπαίνει με μάθρο βέλο που τό άνε-δάζει) Καλησπέρα σας, κύριε Καλούδη.

MIMIKOS. Κυρία...

ΔΕΣΠΩ. Δέ με γνωρίζατε;...

MIMIKOS. Μπα! ή κυρία Δέσπω... (Πιάνει τό χέρι της χαιρετώντας) Πώς είτανε άφτό, κυρία Δέσπω;

ΔΕΣΠΩ. Τά χρόνια μ' άλλαζανε...

MIMIKOS. Όχι και τόσο... καταβληθήκατε γιγάκι, δε λέω... μά είναι τόσα χρόνια που δε σας είδα... πολύ πρι να παντρεφτώ... θυμάστε, είσαστά-νε με τον κύριό σας... σας άποχαιρέτησα κ' έφυγα στο έξωτερικό... (Τή βλέπει σαν έκείνη τή στιγμή να την πρόσεξε) Μά... έμε συχωρείτε... Είχατε την άτυχία να χάσετε...

ΔΕΣΠΩ. Τό σύζυγό μου...

MIMIKOS. Τό σύζυγό σας! Πέθανε λοιπόν ο κύ-ριος Νίκος...

ΔΕΣΠΩ (Σκουπίζει τά μάτια της με τό μαν-τήλι) Άναπόφτηκε.

MIMIKOS. Ο κακόμοιρος, είτανε ακόμη νέος.

Τόσο ζωντός άνθρωπος!

ΔΕΣΠΩ. Είρετε, ο θάνατός του με προξένησε μεγάλη λύπη.

MIMIKOS. Δεν άμφισβάλλω.

ΔΕΣΠΩ. Άν και είχα λόγους να μη λυπούμαι.

MIMIKOS. Πώς...

ΔΕΣΠΩ. Άπό πολλά χρόνια έπαψε άπάνω κά-τω να είναι πραγματικά άντρας μου.

MIMIKOS. Νομίζω...

ΔΕΣΠΩ. Παραλυσίες, κύριε Καλούδη, παραλυ-σίες και μεθύσια... Μάθρο να βάρη τό ρούχό της ή γυναίκα, που παίρνει άντρα μεθύστακα... Άλλά τί να σας λέω τώρα τά βράνά μου, ο σκοπός του έρ-χομού μου είναι άλλος...

MIMIKOS. Σας λυπούμαι, κυρία.

ΔΕΣΠΩ (Με πίκρα) Άλλά καμιά φορά καίεται ή καρδιά μου σαν τά θυμούμαι και θέλω να τά πώ να ξεσπάσω.

MIMIKOS. Έχετε δικίο, κυρία.

ΔΕΣΠΩ. Είκοσιπέντε χρόνια έζησα με τον άν-τρα μου και κατά τά είκοσιπέντε άφτά χρόνια δεν έννοιωσα άπάνω κάτω αν είναι άντρας μου... Άχ! άφτές οι γυναίκες, κύριε Καλούδη, είναι τίρατα... μακριά τά ρούχά σας... καταστρέφουνε σπίνια... Εςλογιάστηκε με μιάνά... παντρεμένη κι άφτή κι

από τότες έχασα την έφτυχία μου... Ο άντρας της είτανε ένας κουτός άνθρωπος και τόνε γελούς... Έφθεγε τό πρωί και γυρνούσε τό βράδυ μεθύσιμένος... Τήν πρόστυχη!... Ποιος ξέρει που γόδερε μαζί του όλη την ήμέρα... (Η Κλειούλα προβάλλει τό κεφά-λι της από την πόρτα και χάνεται) Άλλά τί να σας πονοκεφαλώ... Σας είπα πώς ήρτα γι' α άλλη ύπόθεση εδώ... (Σκαλίζει την τσέπη της και βγάζει κατιτίς και τό δίνει στο Μιμίκο) Ορίστε κι ο δι-κός μου ο όβολός γι' α τό σκοπό σας...

MIMIKOS (Με θαυμασμό). Ω κυρία, είστε πολύ γενναία...

ΔΕΣΠΩ. Γι' α την ώρα άφτό μπορώ να δώσω... δεν είναι μεγάλα πράματα... ίσως άργότερα σας φανώ χρήσιμη με τό ίδιο τρόπο... Σας παρακαλώ να μη γνωριστή τόνομά μου, δε θέλω.

MIMIKOS (Μετρά) Είστε πολύ γενναία, κυρία, δυό χιλιάδες φράγκα... όλους τους ξεπεράσατε... Να είστε βέβαιη πώς θα σας έβγομουν ή πατρίδα... Δεν έχω λόγους να πώ τό θαυμασμό μου.

ΔΕΣΠΩ. Ω! τίποτα, κύριε, τίποτα... τό χρέος του πρέπει να κάνη κανείς άμα μπορεί... Και τώ-ρα σας άφίνω... Χαίρετε.

(Άκολουθεί)